

Mantas Daubaras

PAŠATRIJOS PILIAKALNIO SU GYVENVIETE (24531)

(TELŠIŲ R. SAV.) TERITORIJOS

2012 METŲ

DETALIŲJŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ

ATASKAITA

(Tomas Nr. 1: tekstas, radinių sąrašas, brėžiniai)

Vilnius

2014

Kultūros paveldo centras	2014
bibliotekos Dokumentų fondai	
Fondo Nr. <u>59</u>	
Apyrašo Nr. <u>3861</u>	
Apsk. Vien. Nr. <u>3861</u>	

Turinys

Turinys.....	2
Įvadas.....	3
Ankstesnių archeologinių tyrimų apžvalga	5
Tyrimų metodika	11
Detaliųjų archeologinių tyrimų aprašymas.....	13
Piliakalnio detalieji tyrimai	13
Perkasa Nr. 1	13
Perkasa Nr. 2	15
Perkasa Nr. 3	17
Piliakalnio gyvenvietės detalieji tyrimai	20
Perkasa Nr. 4	20
Perkasa Nr. 5	22
Perkasa Nr. 6	23
Perkasa Nr. 7	26
Perkasa Nr. 8	28
Perkasa Nr. 9	31
Perkasa Nr. 10	34
Perkasa Nr. 11	35
Perkasa Nr. 12	36
Perkasa Nr. 13	39
Perkasa Nr. 14	39
Žvalgomųjų archeologinių tyrimų aprašymas	41
Šūrfas Nr. 1.....	41
Šūrfas Nr. 2.....	41
Šūrfas Nr. 3.....	41
Šūrfas Nr. 4.....	42
Šūrfas Nr. 5.....	42
Šūrfas Nr. 6.....	43
Šūrfas Nr. 7.....	43
Šūrfas Nr. 8.....	43
Šūrfas Nr. 9.....	44
Šūrfas Nr. 10.....	44
Šūrfas Nr. 11.....	44
Šūrfas Nr. 12.....	45
Archeologinių žvalgymų aprašymas	46
Žvalgymai pėsčiųjų takų vietose	46
Žvalgymai būsimo kelio vietoje	46
Išvados.....	48
Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelė	51
Radinių inventorinės lentelės.....	52
Ypačiųjų archeologinių radinių inventorinė lentelė	52
Buitinės keramikos inventorinė lentelė	64
Šlako suvestinė lentelė	173
Molio tinko suvestinė lentelė.....	178
Neinventorintos keramikos lentelė	182
Brėžinių sąrašas	186
Brėžiniai	189

Išvadas

Varnių regioninio parko direkcijos užsakymu, vykdant Pašatrijos piliakalnio (u. k. 3476) pritaikymo turizmui darbus piliakalnyje ir jo gyvenvietėje (u. k. 24532), UAB „Kvėdarsta“ įrenginėjo pėsčiųjų takus, lauzavietę, automobilių stovėjimo aikšteles bei privažiavimo kelią. Buvo atlikti detalieji archeologiniai tyrimai Pašatrijos piliakalnio gyvenvietėje projektuojamo privažiavimo kelio vietoje (plotis – 6 m, ilgis – 220 m, plotas – 1320 m²) (žr. brėžinį Nr. 2) bei piliakalnio ŠR ir PV šlaituose projektuojamų terasinių laiptų vietose (plotis – 1,5 m, ilgis 7 m ir 13 m, plotas – 30m²) (žr. brėžinį Nr. 2). Kitų infrastruktūros elementų, suprojektuotų piliakalnio aikštelėje, šlaituose bei senovės gyvenvietės teritorijoje, kur žemės judinimo darbai vykdyti negiliai, arba kur ankstesnių archeologinių tyrimų metu archeologinis sluoksnis nerastas, buvo atlikti archeologiniai žvalgymai (plotas – 10704 m²). Archeologinių tyrimų užsakovas – UAB „Kvėdarsta“.

Pats Pašatrijos piliakalnis (geriau žinomas Šatrijos kalno vardu) su gyvenviete yra Luokės seniūnijoje, Pašatrijos kaime, Telšių rajone. Pašatrijos piliakalnis Kultūros vertybių registre registruotas unikaliu numeriu 3476, gyvenvietė registruota unikaliu numeriu 24532, o abu šie objektai sudaro Pašatrijos piliakalnio su gyvenviete kompleksą, kuris Kultūros vertybių registre registruotas unikaliu numeriu 24531. Įvertinus komplekso reiškę, objektas 2005 m. Kultūros ministro pripažintas valstybės saugomu, o 2008 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu kompleksas paskelbtas Kultūros paminklu.

Pašatrijos piliakalnis įrengtas didelėje apylinkėse dominuojančioje kalvoje (H_{abs} 228,1 m). Aikštelė ovali, pailga P-Š kryptimi, 60x40 m dydžio, 2 m aukštesne R puse. Jos P, V ir R kraštuose supiltas 2 m aukščio, 16 m pločio pylimas. 5 m žemiau pylimų, šlaituose (PV šlaite - 8 m žemiau) iškastas 6 m pločio, 0,5 m gylis griovys, už kurio supiltas 1,5 m aukščio, 15 m pločio antras pylimas 4 m aukščio išoriniu šlaitu, R pusėje virtęs 8,5 m pločio terasa. 4 m žemiau jos, 10 m aukščiau papėdės, P šlaite yra antra 65 m ilgio, 25 m pločio terasa. Š šlaite, 6 m žemiau aikštelės krašto yra 110 m ilgio terasa. Piliakalnio šlaitai statūs, 25 m aukščio.

Piliakalnis apardytas gausių lankytojų keliamos erozijos, R aikštelės pusėje stovėjusio trianguliacijos bokšto. Didžioji jo dalis dirvonuoja, Š pusėje augančių medžių dalis nukirsta (2012 m. vykdant piliakalnio komplekso pritaikymo turizmui darbus buvo nukirsti visi ant piliakalnio augantys medžiai).

Visose piliakalnio papėdėse, 15 ha plote yra papėdės gyvenvietė datuojama 1 tūkst. – 2 tūkst. pr. Piliakalnis datuojamas 1 tūkst. pr. – XIII a.¹

2012 m. Pašatrijos archeologinio komplekso ekspedicijoje dalyvavo: VŠĮ „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“ darbininkai Alius Kviklys, Vytautas Jasinevičius, Nerijus Aleliūnas (2012.04.26 – 2012.05.02), Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto (VU IF) istorijos bakalauro specialybės absolventas Martynas Krasuckas, VU IF kultūros istorijos ir antropologijos bakalauro absolventė Dovilė Valančiūtė, VU IF archeologijos bakalauro ketvirtakursis Egidijus Užkurėnas bei trečiakursis Darius Kiniulis (braižytojas), VU IF archeologijos magistro specialybės absolventas Vismantas Muralis, Telšių „Džiugo“ gimnazijos dvyliktos klasės moksleiviai: Mindaugas Taujenis, Evaldas Vitkauskas, Gintas Lukšas, Simonas Valutis, Artūras Petkevičius bei vietinis Luokės gyventojas Rokas Šimkus. Ekspedicijos metu geologinius tyrimus piliakalnio V dalyje vykdė geologas Vidmantas Vaitiekūnas. Tyrimų metu surastuose kapuose palaidotų individų tyrimus atliko Justina Kozakaitė, o tyrimų metu surastos zooarcheologinės medžiagos analizę atliko dr. Giedrė Piličiauskienė. Tvarkant masinę archeologinę medžiagą savanoriškai prisidėjo VU IF archeologijos bakalauro specialybės studentės Sandra Vaitkevičiūtė ir Aistė Ragauskaitė. Aiškinantis pirminius su keramikos chronologija susijusius klausimus talkino dr. Rokas Vengalis. Nuoširdžiai Jums visiems dėkoju.

Visi tyrimų metu surinkti archeologiniai radiniai buvo atiduoti nuolatiniam saugojimui į Žemaičių muziejų „Alka“ Telšiuose (žr. priedą Nr. 1). Tyrimų metu surasta zooarcheologinė medžiaga palikta saugoti ataskaitos autoriaus žinioje². Tyrimų metu surasti žmonių kaulai nuolatiniam saugojimui palikti Vilniaus universiteto Medicinos fakultete.

¹ Baubonis Z., Zabiela G., 2005. Šatrija. *Lietuvos piliakalniai. Atlasas. III t.*, 132 – 133. Briedis, Vilnius.

² Paaiškinimą dėl tokio sprendimo žr. skyrių Tyrimų metodika.

Ankstesnių archeologinių tyrimų apžvalga

Pirmieji žinomi archeologiniai žvalgymai piliakalnio komplekse vykdyti 1948 m. Lietuvos TSR mokslų akademijos Istorijos ir archeologijos instituto (dabartinis Lietuvos istorijos institutas. Toliau – LII). „Ekspedicijai vadovavo istorijos mokslų kandidatas Georgij Borisovič Fedorov. Iš Lietuvos istorijos instituto dalyvavo Istorinio muziejaus direktorius Juozas Petrulis, archeologas Pranas Kulikauskas, archeologijos aspirantas Mykolas Černiauskas, studentas Adolfas Tautavičius, studentė Kazė Gabriūnaitė, fotografas Vladas Barzdžius ir Šiaulių „Aušros“ muziejaus darbuotojas Stasys Daunys. Administraciniais ekspedicijos reikalams vadovavo drauge su ekspedicija vykęs instituto padėjėjas administraciniais ir finansiniais klausimais Stasys Jaskėnas. Ekspedicija vyko 1,5 tonos sunkvežiniu su šoferiu Juozu Mikėnu“³. Didžioji dalis žvalgymų ataskaitos yra skirta padavimams bei pasakojimams apie Šatrijos kalną, tačiau minima, kad arčiau P pusės esančią piliakalnio aikštelės dalį P – PV kryptimi kerta 1944 m. iškasti 1 m pločio ir 0,5 – 0,6 m gylio apkasai, kurių pjūviuose fiksuoti 0,2 – 0,3 m gylyje išlikę sudegusio molio gabalai su „ryškiais sienų įspaudais“. Ataskaitoje teigiama, jog tai rodo, kad apsakų vietoje būta pastatų ar „šiaip įrengimų“. Sudegusio molio pėdaskų aptikta ne tik apkasų vietose, bet ir „visur, kur tik Šatrijos kalne yra nesenai iškasta duobė“⁴. Ataskaitos autorius P. Kulikauskas toliau nurodo faktą, kuris turi būti vertinamas visiškai naujai po 2012 m. atliktų detaliųjų archeologinių tyrimų: „vakarų Šatrijos papėdėje yra senkapis. Čia yra buvusi ir sodyba. Juodos žemės paviršiuje radome priešistorinių laikų keramikos, randama ariant čia ir žmonių griaučių, bei dirbinių“⁵. Toliau ataskaitoje teigiama, kad „...randamos keramikos šukės ne vienalaikės, tačiau labai ankstyvos ir primityvios. Čia pat rasta ir molio atspaudų. Kad čia yra buvusi labai sena priešistorinė vietovė, liudija ir ekspedicijos metu rastoji keramika šiaurinėje Šatrijos kalno papėdėje, kur kalnas pereina į lygumą ir žemė ariama. Ariamos žemės pakraštyje, prie kalno papėdės yra iškasti 6 bulviarūsiai. Bulviarusių pakraščiuose žemė juoda, aiškus kultūrinis sluoksnis, kuriame radome ruplėtosios (t.y. grublėtosios) keramikos, gnaibytinės keramikos ir kt. puodų šukių. Ši keramika ypačiai būdinga sodybvietėms prie piliakalnių rytų Lietuvos. Buvo tiesiog naujiena ją čia aptikti“⁶.

1964 m. archeologinius žvalgymus piliakalnio komplekse vykdė Istorijos institutas (dabartinis LII). „Ekspedicijoje dalyvavo Istorijos instituto archeologijos sektoriaus moksliniai bendradarbiai V. Daugudis, A. Merkevičius, K. Navickas ir A. Tautavičius, istorijos sektoriaus

³ Kulikauskas P. 1948. Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Lietuvos Istorijos Instituto Archeologinės ekspedicijos, įvykusios nuo 1948 m. liepos 20 iki rugpjūčio 26 d. dienoraštis. Ataskaitos Nr. 1. 2 psl.

⁴ Ten pat, 78 psl.

⁵ Ten pat.

⁶ Ten pat, 78-79 psl.

bendradarbis R. Batūra. Pirmą kartą ekspedicijoje dalyvavo LTSR Kultūros ministerijos Muziejų ir paminklų apsaugos valdybos darbuotoja V. Deimantienė, kuri vietoje tikrino paminklų apsaugos padėtį. Žvalgant Telšių ir Plungės rajonų paminklus kartu dirbo Telšių kraštotyros muziejaus vyr. m. b. V. Valatka⁷. Ataskaitoje mažai užsimenama apie tyrimų metu surinktus radinius, jų chronologiją ir didesnioji dalis teksto yra skirta tiesiog piliakalnio būklės aprašymui. Teigiama, kad Š – ŠV piliakalnio aikštelės dalyje yra kultūrinio sluoksnio žymių, plačiau neužsimenant kuo grindžiamas šis teiginys. Nurodoma, kad piliakalnio V ir Š papėdėje randama daug grublėtosios bei žiestos keramikos.

1968 m. archeologinius žvalgymus vykdė Mokslinė metodinė taryba, tačiau jų žvalgymų ataskaitos, dienoraščio ar plačiau aprašytų išvykos rezultatų surasti nepavyko.

Pirmieji kasinėjimai moksliniais, deja ne archeologiniais, o geologiniais tikslais Pašatrijos piliakalnyje buvo vykdyti 1973 m., kuomet prof. Č. Kudaba piliakalnio aikštelės centrinėje dalyje iškasė nežinomo dydžio perkasą, kurioje aptiko iki 0,7 m storio kultūrinį sluoksnį su lipdytine bei žiesta keramika

1984 m. L. Valatkienės iniciatyva Telšių kraštotyros muziejaus darbuotojai atliko keletą žvalgomųjų ekspedicijų prie Šatrijos kalno ir įsitikino, kad tai yra žemės ūkio veiklos ardomas archeologijos paminklas. Nustačius jog Šatrijos kalnas bei jo aplinka yra archeologiškai vertingas objektas L. Valatkienė tais pačiais metais P piliakalnio papėdėje ištyrė du 2 m² dydžio šurfus (2x1 m dydžio, viso 4 m²), kurio tyrinėjimo metu aptikti duomenys paskatino imtis didesnio masto tyrinėjimų.

1984 m. birželio 4 – 12 dienomis Šatrijos kalno P papėdėje vyko tyrinėjimo darbai. Juos organizavo ir vykdė Telšių kraštotyros muziejaus archeologinės ekspedicijos grupė konsultuojama LTSR Istorijos ir Etnografijos muziejaus archeologo A. Butrimo. Grupės vadovė L. Valatkienė, asistentas K. Švėgždavičius, dailininkė N. Antušaitė. Darbams talkininkavo Luokės vidurinės mokyklos moksleiviai vadovaujami mokytojos J. Gedminienės. Daug dėmesio ir pagalbos sulaukėme iš konsultanto A. Butrimo ir kolūkio vyr. agronomo Blažinausko, bei vietinių gyventojų Perskaudų šeimos.⁸

⁷ Tautavičius A. 1964. 1964 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos Plungės, Šilalės, Tauragės ir Telšių rajonuose duomenys. Ataskaitos Nr. 203. 5 psl.

⁸ L. Valatkienė. 1985. Šatrijos pietinės gyvenvietės 1984 m. tyrinėjimų ataskaita ir Šatrijos žvalgomųjų kasinėjimų 1984 m. pavasarį, ataskaita. Ataskaitos Nr. 1210. 1-2 psl.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu nustatyta, kad gyvenvietės kultūrinis sluoksnis stratigrafiškai neišsiskiria atskirais sluoksniais, tad tyrinėjama perkasa buvo kasama mechaniniais sluoksniais. 1984 m. P piliakalnio papėdėje viso buvo ištirtas bendras 82 m² plotas (4 m² – šurfais, 80 m² – perkasa, tačiau vienas iš šurfų buvo inkorporuotas į bendrą perkasos plotą)⁹.

Žvalgomųjų tyrimų metu šurfe Nr. 1 surinkta 29 kaulų fragmentai, 10 molio tinko gabalėliai, 115 keramikos fragmentų (8 vnt. gnaibytinės, 1 vnt. brūkšniuotosios, 44 vnt. grublėtosios, 62 vnt. lygiu paviršiumi), atidengta dalis akmenimis krauto židinio. Tikslus šurfo gylis nenurodytas, tačiau jis tirtas tikrai giliau nei iki 0,75 m gylio. Šurfo Nr. 2 vietoje iki pat įžemio, kuris pasiektas 0,6 m gylyje, buvo fiksuotas permaišytos žemės sluoksnis be jokių archeologinių radinių.

Detaliųjų tyrimų vietoje viršutinis 0,3 m storio sluoksnis buvo tiesiog nukastas, konstatavus jog tyrimai vykdyti „...nuo seno ariamoje, o taip pat ir šiomet suartoje ir kultūrine žole apsėtoje žemėje...“¹⁰. Tyrimų metu surinkti 427 keramikos fragmentai tarp kurių vyrauja grublėtoji/kruopėtoji keramika (37,2 %), antroje vietoje – lipdytinė keramika lygiu paviršiumi (30,2 %), o trečiojoje – lipdytinė gnaibytinė keramika (21,1 %). Įdomu, kad giliausiose kultūrinio sluoksnio dalyse greta grublėtos bei gnaibytinės keramikos tyrimų vadovė aptinka ir gludintos (3,3 %) bei žiestos (1,9 %) keramikos¹¹. Stratigrafiškai sluoksniai neišsiskiria, tad vienintelė galimybė tipologiškai išskirstyti keramiką ir pastebėti tarp jos galbūt egzistuojančius chronologinius skirtumus yra tiesioginis darbas su pačia keramika (šį darbą planuoja atlikinėti šios ataskaitos autorius ateityje rengdamas mokslinius straipsnius apie Šatrijos komplekso archeologinę medžiagą). Tyrimų metu L. Valatkienės surinkti ypatieji radiniai tikslios chronologijos neturi (išimtis – Djakovo tipo svareliai, pasaginė segė, juostinės žalvarinės apyrankės smailėjančiais galais dalis) ir didesnioji jų dalis gali būti datuojami II – IX a.¹², tačiau verta pastebėti, kad tarp jų aptikta ir nemažai ankstesniam nei geležies amžiui būdingų dirbinių (titnago nuoskalos, retušuota titnago skeltė, akmeninis kaplys, akmeninio kaplio ar kirvio pentis). Greta masinės medžiagos bei ypačiųjų radinių L. Valatkienė nurodo aptikusi akmenimis grįstus židinius bei pastatų liekanas – 150 stulpaviečių bei keletą molio „grandinėlių“. Išvadose L. Valatkienė teigia, kad atlikti tyrimai leidžia klabėti apie P Šatrijos papėdėje buvusią ilgalaikę gyvenvietę su antžeminiais būstais su plūkto

⁹ Ten pat.

¹⁰ Ten pat, 14 psl.

¹¹ Keramikos pasiskirstymo procentai paskaičiuoti šios ataskaitos autoriaus tiesiogiai neperžiūrint L. Valatkienės tyrimų medžiagos, bet remiantis jos ataskaitoje pateiktais duomenimis. Ateityje, rengiant mokslinį straipsnį skaičiai gali kisti.

¹² Ten pat, 70 – 76 psl.

molio ir akmenų židiniai. Ji šiuos „būstus“ datuoja I tūkst. po Kr. Visą tyrimų metu surinktą keramiką (išskyrus gludintą) tyrimų autorė laiko vietinės kilmės. Keramiką ji datuoja I tūkst. po Kr. pr. (užsimena, kad dalis jos galbūt priklauso net I tūkst. pr. Kr. pab.) – II tūkst. po Kr. vid. Toliau teigiama, kad gausios geležies lydymo atliekos rodo jog vietiniai gyventojai iš į Š nuo Šatrijos esančiose pelkėse surinktos balų rūdos gaminosi įvairius geležinius dirbinius, be aiškesnių argumentų teigia jog žalvariniai dirbiniai taipogi yra vietinės kilmės. Remdamasi aptiktais kaulais teigia, kad Šatrijos P papėdės gyvenvietės gyventojai vertėsi ne tik gyvulininkyste, bet ir medžiokle. Visa ištirta gyvenvietės dalis datuojama I tūkst. po Kr. pr. (užsimenama, kad dalis jos galbūt priklauso net I tūkst. pr. Kr. pab.) – II tūkst. po Kr. vid.¹³.

1986 m. Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Mokslinė metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba (MMT) vykdė žvalgymus Telšių raj. Archeologiniuose objektuose ir ekspedicijos metu žvalgė Pašatrijos piliakalnį bei jo aplinką. Ekspedicijos pagrindinę sudėtį sudarė Balčiūnas J., Zabiela G. ir Dakanis B., nors protarpiais prie žvalgymų prisijungdavo vietos kraštotyrininkai, muziejų darbuotojai. Lankytų vietų kartografinius planus sudarinėjo Misevičius Č. Žvalgymų metu didžiausias dėmesys skirtas spėjamų kapinynų, esančių į P bei V nuo piliakalnio, vietų paieškoms. Žvalgymų metu radinių nebuvo surasta¹⁴.

2009 m. Varnių regioninio parko direkcijos užsakymu Žemaičių muziejaus „Alka“ archeologė D. Karalienė vykdė Pašatrijos piliakalnio ir papėdės gyvenvietės archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus. Jie vykdyti projektuojamų pėsčiųjų takų įrengimo, kelio bei automobilių stovėjimo aikštelių vietose ir laužavietės vietoje. Tyrimų metu buvo ištirtas 220 m² plotas. Buvo iškasti 55 šurfai bei 6 perkastos (žr. Priedą Nr. 4).

PV piliakalnio papėdėje aptiktas iki 0,5 m storio kultūrinis sluoksnis su geležies gargažėmis, molio tinko gabalėliais bei V – IX a. datuojamos (žr. Priedą Nr. 4) lipdytos grublėtosios keramikos fragmentais. V piliakalnio papėdėje aptiktas 0,4 – 0,46 m storio kultūrinis sluoksnis su gyvulių kaulų fragmentais, smulkiais degėsiais bei skaldytais akmenimis. Aptikta lipdytos keramikos, dekoruotos duobučių ornamentu, datuojamos V – IX a. (žr. Priedą Nr. 4), ir žiestos keramikos. V – ŠV piliakalnio papėdės gyvenvietės dalyje tirtame šurfe aptiktas 0,18 – 0,34 m storio kultūrinis sluoksnis su keliomis lipdytinės keramikos šukėmis bei stambaus žolėdžio gyvulio dantų fragmentais. Visuose V piliakalnio papėdėje tirtuose šurfluose po užslinkusiu nuo piliakalnio šlaitų

¹³ Ten pat, 56 – 57 psl.

¹⁴ Zabiela G. 1987. 1986 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos Telšių rajone ataskaita. Ataskaitos Nr. 1375. 195 – 201 psl.

sluoksniu (jo storis 0,3 – 0,85 m) buvo aptiktas 0,1 – 0,6 m storio (plonėjantis Š link) kultūrinis sluoksnis su negausiais radiniais: smulkūs kaulų bei molio tinko fragmentai, keletas labai blogai išlikusių lipdytinių keramikos šukių. P – PR piliakalnio papėdės dalyje beveik visur aptiktas kultūrinis sluoksnis su žmogaus kaulais¹⁵, molio tinko gabaliukais, gyvulių kaulais, lipdytine grublėta keramika, pagal kurią archeologė D. Karalienė datuoja šioje piliakalnio papėdės dalyje buvusią gyvenvietę V – IX a. Tirtuose šurfluose surasta ir buvusio namo asla ar židinio liekanos (žr. Priedą Nr. 4).

2009 m. buvo pirmieji metai kai archeologiniai tyrimai buvo vykdomi ant paties piliakalnio (išskyrus geologiniais tikslais Č. Kudabos 1973 m. kastą perkasą piliakalnio aikštelės viršuje) – tyrimų metu iškastos 5 perkasos: V piliakalnio šlaito apačioje tirtose perkasose archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta, tačiau palipėjus V šlaitu aukščiau piliakalnio aikštelės buvo fiksuotas degėsingas 0,04 – 0,27 m storio kultūrinis sluoksnis su lipdytine grublėta bei gnaibytine keramika bei žiesta keramika, kurią D. Karalienė datuoja V – XIV a. Kultūriniame sluoksnyje be keramikos surasta ir kaulų fragmentų, geležies gargažių. Netoliese pastarosios perkasos tirtose kitoje perkasoje buvo atidengtas 0,46 – 1,24 m storio kultūrinis sluoksnis su nemažu kiekiu geležies gargažių, gyvulių kaulų, aptiktos dvi ugniavietės bei D. Karalienės XIII – XIV a. datuojamos kaulinės šukos. Perkasoje atidengtame kultūriniame sluoksnyje aptikta tiek lipdytinės (grublėtosios bei lygiu paviršiumi), tiek žistos keramikos šukių (būdingas lygiagrečių linijų ir įstrižų įkartinė ornamentas). Perkasoje aptikta pilko titnago skeltė bei D. Karalienės IX – X a. datuojamas masyvus žalvarinis įvijinis 7 apvijų žiedas. Visa 2009 m. tyrimų metu surinkta archeologinė medžiaga D. Karalienės yra datuojama V – XIV a. Deja, tyrimų ataskaita iš šių įdomių bei naudingų tyrimų dar nėra parašyta, tad visa aukščiau pateikta informacija yra iš kasmetinio leidinio „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje“¹⁶

Taigi gana detalai apžvelgus Pašatrijos archeologinio komplekso tyrimų istoriją matome, kad jis yra oficialiai žvalgytas 3 kartus (1948 m., 1964 m., 1968 m.), įdomiausia, turint omeny 2012 m. atliktų tyrimų rezultatus yra 1948 m. P. Kulikausko užrašytas teiginys, kad V piliakalnio papėdėje yra buvęs senkapis. Pirmieji kasinėjimai paminklo teritorijoje vyko 1973 m., kuomet Č. Kudaba piliakalnio aikštelėje iškasė nežinomo dydžio perkasą. Po jo 1984 m. piliakalnio papėdę tyrinėjo L. Valatkienė (ištyrė 82 m² plotą), o 2009 m. D. Karalienė tyrinėjo piliakalnį bei jo papėdę

¹⁵ Žodžiu pasikonsultavus su prof. R. Jankausku paaiškėjo, kad jo nepasiekė jokie žmogaus kaulai iš 2009 m. Pašatrijos gyvenvietės tyrimų tad teiginys apie žmogaus kaulus turi būti patikrintas.

¹⁶ Karalienė D. 2010. Pašatrijos piliakalnis ir papėdės gyvenvietė. *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2009 metais*, 38 – 45 psl., Vilnius.

(ištyrė 220 m² plotą). Bendrai iki 2012 m. Pašatrijos archeologiniame komplekse buvo ištirtas 302 m² plotas, kuriame surasta V – XIV a. datuojami sluoksniai bei radiniai (žr. Priedą Nr. 4) arba I tūkst. po Kr. pr. (galbūt net I tūkst. pr. Kr. pab.) – II tūkst. po Kr. vid. datuojami sluoksniai bei radiniai (L. Valatkienės chronologija). Lietuvos piliakalnių atlase nurodoma, kad papėdės gyvenvietė datuojama 1 tūkst. – 2 tūkst. pr., o piliakalnis – 1 tūkst. pr. – XIII a. (G. Zabielos, Z. Baubonio chronologija).

Tyrimų metodika

Tyrimų metu ant piliakalnio tirtų perkasų išmatavimai, orientacija bei vietos buvo iš anksto nulemtos piliakalnio tvarkymo bei pritaikymo turizmui projekto, kuriame buvo nurodytos tikslios žemės judinimo vietos, tad jų vietose ir buvo vykdomi archeologiniai tyrimai. Piliakalnio gyvenvietėje tirtų perkasų plotis buvo taipogi nulemtas tvarkymo bei pritaikymo turizmui projekto, nes jame buvo nurodyta, kad automobilių privažiavimo keliukas, kurio vieta gyvenvietėje ir buvo tyrinėjama, bus 6 m pločio, todėl visos gyvenvietėje tirtos perkasos buvo būtent 6 m pločio. Vyraujantis perkasų ilgis (20 m) buvo parinktas tariantis su vyresniais kolegomis, piliakalnių tyrimų specialistais. Tyrinėti PV – V piliakalnio papėdės gyvenvietės dalį buvo nuspręsta remiantis 2009 m. D. Karalienės bei A. Kavaliausko vykdytų žvalgomųjų tyrimų pagrindu, nes būtent šioje gyvenvietės vietoje buvo aptiktas mažiausiai sunaikintas, intensyviausias kultūrinis sluoksnis. Pradėjus tirti gyvenvietės teritorijoje beveik visose perkasose buvo aptinkamas daugiau ar mažiau suardytas kultūrinis sluoksnis, tačiau tyrimams plečiantis į ŠV kultūrinis sluoksnis ėmė plonėti, kol galiausiai visai išnyko (tą patį konstatuoja ir 2009 m. atliktų žvalgomųjų tyrimų autoriai (žr. priedą Nr. 4), todėl buvo nuspręsta iširti papildomų šurfų gyvenvietės teritorijoje, esančioje į P nuo piliakalnio, kur taipogi turėjo būti tiesiamas kelias. Šurfais tikėtasi surasti kultūrinį sluoksnį ir tuomet dalį perkasų tirti jo vietoje, užuot kasinėjus plotus, kuriuose kultūrinio sluoksnio nerasta. Šurfuose kultūrinis sluoksnis neaptiktas (tą patį konstatuoja ir 2009 m. atliktų žvalgomųjų tyrimų autoriai (žr. priedą Nr. 4), todėl, tariantis su tyrimus vykdyžiusios įmonės direktoriumi buvo nuspręsta pasilikti prie pirminio tyrimų plano ir tirti iš anksto numatytą būsimo kelio vietą. Ši strategija davė naujų žinių archeologijos mokslui, nes net ir tirtuose plotuose, kuriuose nebuvo aptiktas kultūrinis sluoksnis, buvo surasti žmonių palaidojimai, pavienė archeologinė masinė medžiaga.

Tyrinėjant piliakalnį visos perkasos buvo suskirstytos į kvadratus po 1 m², velėna buvo nuiminėjama rankiniu būdu, o perkasos tiriamos mechaniniais 0,2 m storio sluoksniais, tačiau aptikus archeologiškai vertingus sluoksnius ar konstrukcijas tiriamo sluoksnio storis buvo mažinamas iki 0,05 m storio. Piliakalnyje tirtų perkasų žemės sijosamos nebuvo, tačiau tyrimuose nuolatos buvo naudojamosi metalo ieškikliu, siekiant surasti visus metalinius dirbinius. Metalo ieškiklis, naudotas tiek piliakalnio, tiek gyvenvietės tyrimuose buvo Garret Ace 250X. Piliakalnyje tirtų perkasų ribos buvo fiksuotos piliakalnio tvarkymo bei pritaikymo turizmui rangovo UAB „Kvėdarsta“ geodezininkės, naudojusios Trimble R8 m3 GNSS Glonass Galileo diferencinį GPS

imtuvą. Vėliau, ataskaitos autorius perkasų koordinates perkėlė į programą ArcMap v. 10.1 ir sukūrė tirtų vietų planą ant ortofotografijos pagrindo.

Tyrinėjant piliakalnio papėdės gyvenvietę visos perkasos buvo suskirstytos į kvadratus po 4 m², velėna buvo nuiminėjama mechanizuotai, o perkasos taipogi tiriamos mechaniniais 0,2 m storio sluoksniais. Visų gyvenvietėje tyrinėtų perkasų žemės buvo sijojamos per dvi sijokles, kurių tinklų akučių dydžiai buvo 1 cm² ir 0,5 cm². Visi tyrimų metu aptikti archeologiniai radiniai buvo fiksuojami pagal aukščiau aprašytą kvadratų sistemą ir grupuojami pagal jų radimo gylį, tačiau, dėl patirties stokos ar didelių darbų apimčių buvo padaryta ir klaidų bei radiniai fiksuoti kiek didesnio storio sluoksniais. Velėnoje surasti radiniai fiksuoti perkasomis (t. y. kv. A-C-1-10), tačiau jie vienaip ar kitaip paveikti postdepozicinių faktorių jau nebūdavo savo pirminėje padėtyje ir jų tikslus fiksavimas nebūtų davęs papildomos naudos. Ypačiųjų radinių vietos buvo fiksuojamos brėžiniuose. Tyrinėjant piliakalnio gyvenvietę taipogi buvo naudojamas metalo ieškiklis Garret Ace 250X.

Tyrimų metu surasta keramika buvo inventorinama remiantis tokiu kriterijumi: perkasose Nr. 1 – 7 surasta keramika buvo inventorinama visa, bet pastebėjus, kad tarp inventorinamos keramikos labai didelė dalis fragmentų yra nutrupėjusiais paviršiais ir suteikia labai mažai informacijos, buvo nuspręsta, kad perkasose Nr. 8 – 12 aptikta keramika bus inventorinama tik tada jeigu jos paviršius nebus nutrupėjęs (t. y. leis kažką pasakyti apie jos chronologiją). Kita keramika buvo suskaičiuota bei pasverta ir suskirsčius kvadratais perduota muziejaus saugojimui. Visa kita masinė medžiaga (molio tinkas, šlakas) taipogi buvo skaičiuojamas vienetais bei sveriamas ir suskirsčius kvadratais perduotas muziejaus saugojimui.

Ataskaitoje pateikiamų brėžinių sudarymas buvo pagrįstas tuo, kad perkasose, kuriose planigrafiškai nebuvo fiksuotos jokios konstrukcijos ar struktūros ir nebuvo rasta ypačiųjų radinių, planigrafiniai brėžiniai nepateikiami. Tokiais atvejais pateikiami perkasos sienelių brėžiniai. Tų perkasų, kuriose buvo fiksuotos struktūros ar konstrukcijos, planigrafiniai brėžiniai pateikiami kartu su sienelių brėžiniais.

Tyrimų metu surasti gyvūnų kaulai buvo nuspręsti palikti tyrėjo žinioje todėl, kad pasitarus su zooarcheologinės medžiagos analizę dariusia dr.G. Piličiauskiene, ji šią medžiagą įvertino kaip svarbią mokslui bei vieną didesnių geležies amžiaus gyvūnų kaulų kolekcijų ir patarė ją pasilikti su ta intencija, kad vėliau prireikus pastaroji medžiaga būtų lengviau prieinama tolesniems moksliniams tyrimams.

Detaliųjų archeologinių tyrimų aprašymas

Piliakalnio detalieji tyrimai

Perkasa Nr. 1

Perkasa Nr. 1 tirta topografiškai nelygioje vietoje, būsimų terasinių laiptų vietoje, orientuota 20° ŠR – PV kryptimi, 2x5 m dydžio. Iš ŠV į PR perkastos pusę, kas 1 m buvo išskirti A ir B kvadratai, o Š kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 5. Pradėjus tirti perkasą nuspręsta, kad dalis perkastos turėtų įsikirsti į piliakalnio aikštelės pakraščius juosiantį nežymų paaukštėjimą (greičiausiai buvusį pylimą), tad perkasa buvo praplėsta PV link pridodant 2x2 m dydžio praplėtimą, tad galutinis perkastos Nr. 1 dydis gavosi 2x7 m dydžio. Kvadratų numeracija taipogi buvo perkelta į PV pusę išlaikant numeraciją raidėmis A ir B iš RV į PR pusę, o skaičiais numeruojant nuo 1 iki 7 Š link (žr. Tyrinėtų perkastų bei šurfų koordinacių lentelę). Perkastos centrinėje bei ŠR dalyje yra pėsčiųjų pravaikščioto takelio žymės, o pati perkasa užmatuota taip, kad kv. A-B-1-2 būtų ant piliakalnio aikštelės kraštu einančio labai nežymaus pakilimo, o likusi perkastos dalis leistųsi piliakalnio šlaitu žemyn (žr. fotografiją Nr. 1, brėžinį Nr. 2).

Viršutinį perkastos sluoksnį sudarė 0,1 m storio velėna (žr. fotografiją Nr. 2, brėžinį Nr. 4), po kuria sekė iki 0,52 m storio erozinių procesų pasekoje susformavęs vėlyvas pilko priesmėlio sluoksnis. Šiuose sluoksniuose surasta daug XX – XXI a. šiukšlių (butelių duženų, alaus butelių kamštelių ir t. t.), o kv. A7 0,2 m gylyje aptiktas II – IX a. datuojamas geležinis peiliukas (Inv. Nr. 1) (žr. fotografiją Nr. 217, brėžinį Nr. 6, 44, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Po velėna kv. A-B-1-7 sekė 0,1-0,56 m storio tamsiai rudo priesmėlio sluoksnis, kurio kv. A-B-2, 0,6 m gylyje nuo žemės paviršiaus, atsidengė piliakalnio šlaitų erozijos arba vėlesnės žmonių veiklos suardyta šešių didelių (0,3x0,4x0,2 m dydžio) akmenų padrika konstrukcija (žr. fotografiją Nr. 3). Akmenys atidengti išilgai aikštelės krašto, sukrauti vienu sluoksniu – greičiausiai jie sietini su piliakalnio šlaitų ar erodavusio pylimo sutvirtinimo konstrukcija. Po tamsiai rudo priesmėlio sluoksniu kv. A-B-1 atsidengė 0,08 – 0,24 m storio tamsiai pilko – juodo priesmėlio kultūrinis sluoksnis, storėjantis V – PV link, tačiau jame neaptikus jokių archeologinių radinių jo chronologija išlieka nenustatyta (žr. fotografiją Nr. 4, brėžinį Nr. 4). Ištyrus kv. A-B-1 aptiktą kultūrinį sluoksnį, o kituose kvadratuose ištyrus tamsiai rudo priesmėlio sluoksnį, kv. A-B-1-2 atidengtas 0,1 – 0,46 m storio gelsvo – šviesiai rudo smėlio sluoksnis su pavieniu 0,2x0,16 m dydžio akmeniu kv. A1 sienelėje (žr. fotografiją Nr. 4, brėžinį Nr. 4). Švaraus smėlio sluoksnis storėja aikštelės centro (t. y. P pusės) link. Taipogi ištyrus tamsiai rudo priesmėlio sluoksnį R perkastos dalyje, kv. B-2-3 atidengtas Š link plonėjantis ir visiškai prapuolantis iki 0,46 m storio nevienalyčio, tamsiai pilko ir

šviesiai rudo priemolio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 5 – 6, brėžinį Nr. 4). Po gelsvo – šviesiai rudo smėlio sluoksnio kv. A-B-1-2 ir nevienalyčio, tamsiai pilko ir šviesiai rudo priemolio sluoksniais kv. A-B-5 atidengtas labai suspausto rudo molio su mažais rieduliukais sluoksnis, kuris plonėja ir visiškai pranyksta Š link, o storiausioje vietoje siekia 0,68 m storį (žr. fotografijas Nr. 5 – 6, brėžinį Nr. 4). Per šį labai suspausto rudo molio su mažais rieduliukais sluoksnį kv. B1 eina spėjama iki 0,24 m pločio ir iki 0,54 m gylio stulpavietė, kurios, apie 0,14 m pločio ir 0,44 m gylio, centras užpildytas gelsvai pilku priemoliu, o aplink jį (išskyrus viršutinę konstrukcijos (?) dalį) fiksuotas tamsesnio už aplinkinį molį 0,04 – 0,1 m storio stipriai suspausto rudo molio sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 8, brėžinį Nr. 4). Neatmetama ir galimybė, kad tai ne stulpavietės vieta, o perturbacija. Perkasos R dalyje, kv. B2 tarp nevienalyčio, tamsiai pilko ir šviesiai rudo priemolio sluoksnio bei labai suspausto rudo molio su pavieniais rieduliukais sluoksnio fiksuotas iki 0,08 m storio tamsiai pilko – juodo priemolio intarpas – galbūt sunaikinto kultūrinio sluoksnio fragmentas (žr. fotografiją Nr. 5, brėžinį Nr. 4). Ištyrus labai suspausto rudo molio su pavieniais rieduliukais sluoksnį visoje perkasoje išskyrus kv. B-3-7 atidengtas šviesiai gelsvo smėlio įžemis, o minėtuose kvadratuose – 0,04 – 0,058 m storio tamsiai rudo – pilko priemolio sluoksnis po kuriuo, kaip ir likusioje perkastos dalyje pasiektas šviesiai gelsvo smėlio įžemis (žr. fotografijas Nr. 4 – 7, 9, brėžinį Nr. 4). Įžemis yra paskutinio ledynmečio atsitraukimo metu susiformavusi galinė morena iš kurios susidaręs ir visas Šatrijos kalnas, tad jame gausu molingų intarpų, susicementavusių žvirgždingų sluoksnelių, tačiau įdomiausias radinys yra įžemyje kv. A-B-2-4 aptiktos, tyrimų autoriaus nuomone, žmogaus suformuotos struktūros: R perkastos dalyje, kv. B-2-4 matomi du grioviai (struktūros a ir c) bei du pylimai (struktūros b ir d), o V perkastos dalyje, kv. A-2-4 – trys grioviai (struktūros a, c, e) ir du pylimai (struktūros b ir d) (žr. fotografijas Nr. 5 – 6, brėžinius Nr. 4 – 5). Visos struktūros orientuotos apytiksliai R – V kryptimi (lygiagrečiai piliakalnio aikštelės kraštui).

R perkastos dalyje, kv. B2 išryškėjusi struktūra a, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,2 m gylio ir 0,5 m pločio. Kv. B-2-3 išryškėjusi struktūra b, sąlyginai vadinama pylimu, yra iki 0,3 m aukščio ir 0,8 m pločio. Kv. B-3-4 išryškėjusi struktūra c, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,3 m gylio ir 1,1 m pločio. Kv. B-3-4 išryškėjusi struktūra, sąlyginai vadinama pylimu, yra iki 0,46 m aukščio ir iki 0,8 m pločio (žr. fotografiją Nr. 5, brėžinius Nr. 4 – 5, 44).

V perkastos dalyje, kv. A2 išryškėjusi struktūra a, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,22 m gylio ir iki 0,4 m pločio. Kv. A2 išryškėjusi struktūra b, sąlyginai vadinama pylimu, yra iki 0,26 m aukščio ir iki 0,3 m pločio. Kv. A-2-3 išryškėjusi struktūra c, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,2 m gylio ir iki 0,4 m pločio. Kv. A3 išryškėjusi struktūra d, sąlyginai vadinama pylimu, yra iki 0,4 m

aukščio ir iki 0,6 m pločio. Kv. A-3-4 išryškėjusi struktūra e, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,26 m gylio ir iki 0,5 m pločio (žr. fotografiją Nr. 6, brėžinius Nr. 4 – 5, 44).

Ataskaitos autorius supranta, kad aukščiau išvardinti struktūrų išmatavimai atrodo pernelyg maži¹⁷ siekiant susieti juos su ankstyviausiais žinomais Pašatrijos piliakalnio įtvirtinimais, tačiau autorius neabejoja, kad šios struktūros yra sietinos su pirmaisiais Pašatrijos piliakalnio formavimo darbais (nebūtinai gynybiniais tikslais), nes tokių struktūrų gamtiniai procesai tikrai nesuformuoja (puikus pavyzdys kv. B2 atsidengusios struktūros a P riba (žr. fotografiją Nr. 5, brėžinį Nr. 4), išsamiau kalbėti apie šių struktūrų paskirtį negalime, nes Lietuvos archeologijoje apskirtai beveik nieko nėra žinoma apie ankstyviausius piliakalnių įtvirtinimus, jų pobūdį, paskirtį, o turint omenyje, kad Šatrijos kalnas galėjo būti naudojamas kaip alkvietė, aptiktų struktūrų paskirties nusakymas tampa dar keblesnis, tačiau autoriui pasikonsultavus su VU GMF geologu dr. P. Šinkūnu pastarasis patvirtino tyrimų autoriaus nuomonę, kad struktūros yra neabejotinai žmogaus suformuotos.

Perkasos kv. B1 tarp šviesiai gelsvo smėlio sluoksnio ir įžemio atsidengė ploni (iki 0,2 m storio) šviesiai rudo molio bei poros centimetrų storio šviesiai pilko smėlio intarpai (žr. fotografiją Nr. 5, brėžinį Nr. 4). Kv. B-6-7 tarp tamsiai rudo – pilko priemolio bei įžemio atidengtas iki 0,2 m storio šviesiai rudo smėlio sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 5, brėžinį Nr. 4).

Perkasoje įžemis iškastas per 0,1 – 0,62 m į gylį. Perkasa ištirta iki bendro 0,84 – 2,38 m gylio (žr. fotografiją Nr. 9). Dėl birių piliakalnio šlaito sluoksnių nepavyko išvengti sienelės nuošliaužos (kv. A-2-7) (žr. fotografiją Nr. 6, brėžinį Nr. 4). Perkasoje aptikta spėjama stulpavietė bei su ankstyviausiu Šatrijos kalno formavimu etapu siejamos konstrukcijos, kultūrinio sluoksnio dalis, suirusi akmenų konstrukcija, tačiau neaptikus nei vieno keramikos fragmento ar tiesiogiai su tam tikru sluoksniu ar konstrukcija sietinų archeologinių radinių, visi sluoksniai bei struktūros lieka chronologiškai neaiškūs.

Po tyrimų perkasa užkasta (žr. fotografiją Nr. 10), tačiau velėna nedėta, nes jos vietoje iškart pradėti laiptų įrenginėjimo darbai.

Perkasa Nr. 2

Perkasa Nr. 2 tirta topografiškai nelygioje vietoje, būsimų terasinių laiptų vietoje, orientuota 45° ŠR – PV kryptimi, 2x16 m dydžio. Iš ŠV į PR perkastos pusę, kas 1 m buvo išskirti A ir B kvadratai, o ŠR kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 16 (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų

¹⁷ Struktūrų dydžio matavimai pateikti labai sąlyginiai, nes sunku nustatyti kur baigiasi griovio riba ir prasideda pylima, taipogi sunku nustatyti kokio gylio grioviai buvo iškasti, kokio dydžio pylimai supilti, nežinia ar aplink nebuvo atliekami kiti žemės judinimo darbai.

koordinaciu lentelę). Visas perkaso plotas padengtas žolėta velėna, o pati perkasa užmatuota taip, kad Š kampas (t.y. kv.A16) susijungtų su 2009 m. D. Karalienės tirtos perkaso Nr. 23 P kampu. Per 10 m į ŠR yra perkaso Nr. 3 kv. A-B-1 (žr. fotografijas Nr. 11, 23, brėžinį Nr. 2).

Viršutinį perkaso sluoksnį sudaro 0,04 – 0,4 m storio velėnos bei povelėnio sluoksnis, kuriuose surasta molio tinko fragmentų bei apžiestos, gludintos ir lygiu paviršiumi lipdytinės keramikos (žr. Molio tinko lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Po velėna ir povelėniu (žr. fotografiją Nr. 12) visoje perkasoje atsidengė ŠR kryptimi storėjantis, 0,2 – 0,7 m storio, tamsiai pilko smėlio sluoksnis, kuriame surasta molio tinko fragmentas, apžiestos, gludintos, lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi bei stambiai ir smulkiai grublėtotos keramikos (žr. Molio tinko lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę), geležinė yla (Inv. Nr. 2) (žr. fotografiją Nr. 218, brėžinį Nr. 8, 45), ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Ištyrus tamsiai pilko smėlio sluoksnį kv. A-B-1-4 bei B-8-13 buvo pasiektas šviesiai rudo / gelsvo priesmėlio (galinė morena) įžemis (žr. fotografijas Nr. 13 – 15). Kv. A-4-6 bei A-7-11 ištyrus tamsiai pilko smėlio sluoksnį pasiektas 0,2-0,4 m storio tamsiai pilko, drėgno priemolio sluoksnis. Ištyrus tamsiai pilko, drėgno priemolio sluoksnį kv. A-4-5 bei A-6-13 pasiektas šviesiai rudo / gelsvo priesmėlio (galinė morena) įžemis. Kv. B-4-7 po pilko smėlio sluoksniu sekė 0,14 – 0,6 m storio, pilko priesmėlio sluoksnis. Kv. A-5-6 po tamsiai pilko priemolio sluoksniu, aplinkinio įžemio fone išryškėjo šviesiai pilku priesmėliu (iki 0,4 m storio) užpildytas įgilinimas (struktūra a), orientuotas ŠR – PV kryptimi, kuris kv. B-6-7 perėjo į pilku priesmėliu užpildytą įgilinimą (žr. fotografiją Nr. 19). Įžemyje išryškėjusios struktūros a plotis 0,5 – 0,6 m, gylis iki 0,4 m (žr. fotografiją Nr. 19 – 20, brėžinį Nr. 7). Ištyrus šią struktūrą ir kv. A-5-6 bei B-6-7 buvo pasiektas šviesiai rudo / gelsvo priesmėlio (galinė morena) įžemis (žr. fotografiją Nr. 21, brėžinį Nr. 7). Kv. A-B-13-16 ištyrus tamsiai pilko smėlio sluoksnį buvo atidengtas ŠR link storėjantis 0,1 – 1,0 m storio pilkšvo smėlio sluoksnis, kuriame surasta molio tinko fragmentas, apžiestos, lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi bei stambiai ir smulkiai grublėtotos keramikos (žr. Molio tinko lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę), smiltainio galąstuvai (Inv. Nr. 3) ir geležinis sagties liežuvėlis (Inv. Nr. 4) (žr. fotografijas Nr. 219 – 220; brėžinį Nr. 8, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Kv. B15 ir B16 pilkšvo smėlio sluoksnyje fiksuoti du 0,12 – 0,2 m storio tamsiai pilko priemolio intarpai (žr. fotografiją Nr. 17, brėžinį Nr. 7). Po pilkšvo smėlio sluoksniu sekė 0,06 – 0,3 m storio, PR link storėjantis, tamsiai juodo priesmėlio kultūrinis sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 17, brėžinį Nr. 7). Tiriant tamsiai juodo priesmėlio kultūrinį sluoksnį jis buvo papildomai sudalintas į mažesnius kvadratus: kv. A-B-15-16 buvo suskirstyti į 0,5x0,5 m dydžio kvadratus, kurie buvo sunumeruoti romėniškais skaičiais nuo I

iki XVI, pradėdant ŠV pusėje ir judant PR – ŠR perkamos dalies link (žr. fotografiją Nr. 22, brėžinį Nr. 7). Kultūriniam sluoksnyje surasta lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi ir keletas smulkiai grublėtos keramikos fragmentų (žr. Buitinės keramikos inventorinę lentelę). Kv. B16 kultūriniam sluoksnyje fiksuotas iki 0,12 m storio tamsiai juodo priemėlio sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 23, brėžinį Nr. 7). Po kultūrinio sluoksniu kv. A-B-13-16, o kv. B-13-14 ir virš kultūrinio sluoksniu, atidengtas 0,1 – 0,2 m storio pilko smėlio sluoksnis. Ištyrus pastarąjį sluoksnį visoje perkasoje buvo pasiektas paskutinio ledyno galinės morenos suformuotas šviesiai rudo / gelsvo priemėlio įžemis, kuris visoje perkasoje buvo iširtas dar per 0,08 – 0,4 m į gylį (žr. fotografijas Nr. 21, 23, brėžinį Nr. 7). Dėl labai smėlingo grunto perkamos tyrimų metu nepavyko išvengti sienelių griuvimo, tad kv. A-B-8-13 stratigrafija nebuvo patikimai užfiksuota.

Perkama iširta iki bendro 0,5 – 1,9 m gylio (žr. fotografijas Nr. 16 – 23, brėžinį Nr. 7). Perkasoje aptikta įgilinta struktūra greičiausiai turėtų būti laikoma piliakalnio gynybinės sistemos dalimi.

Po tyrimų perkama užkasta (žr. fotografiją Nr. 24), tačiau velėna nedėta, nes jos vietoje iškart pradėti laiptų įrenginėjimo darbai.

Perkasoje surasta masinė medžiaga rodo, kad didžioji veiklos dalis šioje piliakalnio vietoje vyko IX – XI a. (apžiasta, gludinta keramika), tačiau aptikta ir stambiai (II – VI a.) bei smulkiai (VI – VIII a.) grublėtos keramikos, leidžiančios teigti, kad ši piliakalnio vieta buvo apgyvendinta jau nuo senojo geležies amžiaus periodo. Lipdytinė keramika lygiu paviršiumi, deja, siauresnės chronologijos neturi ir turi būti datuojama plačiu chronologiniu laikotarpiu nuo senojo iki vėlyvojo geležies amžiaus (II – IX a.). Tokia pati plati chronologija taikytina ir perkasoje tyrimų metu surastiems ypatiesiems radiniams.¹⁸

Perkama Nr. 3

Perkama Nr. 3 tirta topografiškai nelygioje vietoje, būsimų terasinių laiptų vietoje, orientuota 45° ŠR – PV kryptimi, 2x11 m dydžio. Iš ŠV į PR perkamos pusę, kas 1 m buvo išskirti A ir B kvadratai, o ŠR kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 11 (žr. Tyrinėtų perkamų bei šurftų koordinacijų lentelę). Visas perkamos plotas padengtas žolėta velėna, o pati perkama užmatuota taip, kad jos PV kampas (t.y. kv. A1) susijungtų su 2009 m. D. Karalienės tirtos perkamos Nr. 23 ŠR kampu. Per 10 m į PV yra perkamos Nr. 2 kv. A-B-11 (žr. fotografiją Nr. 25, brėžinį Nr. 2).

¹⁸ Visų tyrimų keramikos chronologijai nustatyti remtasi M. Michelberto, R. Vengalio, R. Volkaitės - Kulikauskienės bei L. ir V. Valatkos publikacijomis.

Viršutinį perkaso sluoksnį sudaro 0,04 – 0,12 m storio velėna, kurioje surasta pora lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi fragmentų (žr. Buitinės keramikos inventorinę lentelę). Po velėna (žr. fotografiją Nr. 26 – 29) kv. A-1-6 atidengtas 0,06 – 0,2 m storio tamsiai pilko smėlio sluoksnis. Kv. A-7-11 po velėna sekė 0,2 – 0,5 m storio, Š kryptimi storėjančio, šviesiai pilko smėlio su gausia žvirgždo priemaiša sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 30, brėžinį Nr. 9). Kv. A-B-11 bei B-1-11 po velėna sekė 0,2 – 1,0 m storio, pilko smėlio sluoksnis, ŠR kryptimi storėjančio, pilko smėlio sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 30, brėžinį Nr. 9), kuriame surasta molio tinko, lipdytinės smulkiai grublėtos bei lygiu paviršiumi keramikos (žr. Molio tinko lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę), neaiškus žalvarinės plokštelės fragmentas (Inv. Nr. 5) bei geležinės smeigtuko adatos fragmentas (Inv. Nr. 6) (žr. fotografijas Nr. 221 – 222, brėžinį Nr. 11, 46, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Kv. A-1-6 ištyrus tamsiai pilko smėlio sluoksnį, 0,1 – 0,3 m gylyje buvo pasiektas PV kryptimi storėjantis, 0,3 – 0,5 m gelsvai pilkšvo / rudo smėlio su gausia žvirgždo priemaiša sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 30, brėžinį Nr. 9). Perkaso kv. A-9-11, po velėnos ir šviesiai pilko smėlio su gausiomis žvirgždo priemaišomis sluoksniais, 0,4 – 0,6 m gylyje, pasiektas ŠR kryptimi iki 0,3 m storėjantis pilko smėlio sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 27 – 28, 30, brėžinį Nr. 9). Pastarasis sluoksnis susijungia su kv. A-B-11 iškart po velėna sekusiu pilko smėlio sluoksniu (žr. fotografiją Nr. 27, 31, brėžinį Nr. 9). Kv. A-B-11 į pilko smėlio sluoksnį nuo 0,3 m gylis įsiterpia Š kryptimi iki 0,4 m storėjantis šviesiai pilko smėlio su gausia žvirgždo priemaiša sluoksnis, kuris netikėtai baigiasi pačiame perkaso kampe (žr. fotografiją Nr. 27, 31, brėžinį Nr. 9). Kv. A-B-9-11 ištyrus pilko smėlio sluoksnį buvo atidengtas kv. A-B-10-11 slūgsantis, ŠR link storėjantis, 0,1 – 0,3 m storio šviesiai rudo smėlio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 29 – 31, brėžinį Nr. 9). Tiriant pilko smėlio sluoksnį kv. B-9-10, 0,8 m gylyje išryškėjo iki 0,2 storio juodo priesmėlio kultūrinio sluoksnio fragmentas (žr. fotografiją Nr. 31, brėžinį Nr. 9), kuriame surasta smulkiai grublėtos keramikos fragmentas (žr. Buitinės keramikos inventorinę lentelę). Ištyrus pilko smėlio sluoksnį, kv. B-9-11 bei kv. B-6-8 atsidengė atitinkamai iki 0,3 m ir iki 0,56 m storio pilko smėlio su gausia žvirgždo priemaiša sluoksniai (žr. fotografiją Nr. 31, brėžinį Nr. 9). Ištyrus visus aukščiau aprašytus sluoksnius visoje perkasoje buvo pasiektas stipriai ar mažiau apnaikintas kultūrinis sluoksnis, jo fragmentai: kv. A-1-11 ir B-9-11 0,3 – 0,8 m gylyje pasiektas tamsiai pilko / juodo priesmėlio kultūrinis sluoksnis, kuris geriau išlikęs buvo ŠV perkaso dalyje, kur siekė 0,1 – 0,5 m storį (žr. fotografijas Nr. 29 – 31, brėžinį Nr. 9), o PR perkaso dalyje buvo stipriai apnaikintas gelsvo smėlio intarpų, tačiau bendras jo storis ir čia siekė 0,1 – 0,5 m (žr. fotografijas Nr. 29 – 31, brėžinį Nr. 9). Perkaso kv. B-1-6 po pilko smėlio sluoksniu sekė PV kryptimi storėjančio, 0,1-0,6

m storio tamsiai pilko priemolio sluoksnis – kultūrinis sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 29, 31, brėžinį Nr. 9). Kv. B-8-9 0,9 m gylyje išryškėjęs intensyvesnis kultūrinio sluoksnio intarpas yra kito laikotarpio nei į ŠR nuo jo slūgsantis, matomas kv. B-9-11 (žr. fotografiją Nr. 31, brėžinį Nr. 9). Kultūriniame sluoksnyje surasta molio tinko, lipdytinės smulkiai grublėtos bei lygiu paviršiumi keramikos (žr. Molio tinko lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Ištyrus aukščiau aprašytus kultūrinius sluoksnius visoje perkasoje, išskyrus kv. A-7-8, buvo pasiektas šviesiai rudo / gelsvo smėlio įžemis, kuris dar buvo prakastas per 0,04 – 0,8 m gilyn (žr. fotografijas Nr. 30 – 33, brėžinį Nr. 9). Kv. A-7-8, tarp kultūrinio sluoksnio bei įžemio fiksuotas rudo smėlio ir smulkaus žvirgždo sluoksnis, kurio storis kito nuo 0,02 m iki 0,3 m (žr. fotografiją Nr. 30, brėžinį Nr. 9).

Įžemyje, kv. A-B-1, A-7-8, B-6-11 aptiktos, tyrimų autoriaus nuomone, žmogaus suformuotos struktūros: kv. A-B-1 matomas griovys (struktūra a), kv. A-7-8 – dar du grioviai (struktūros c ir e) bei du pylimai (struktūros b ir d), kv. B-6-11 matomi du grioviai (struktūros b ir d) bei vienas pylimas (struktūra c). Kv. B11 taipogi fiksuota griovio dalis (žr. brėžinius Nr. 9 – 10, 46). Visos struktūros, išskyrus struktūrą e, orientuotos apytiksliai ŠV – PR kryptimi (lygiagrečiai piliakalnio aikštelės kraštui), struktūra e orientuota apytiksliai Š – P kryptimi.

Kv. A-B-1 išryškėjusi struktūra a, sąlyginai vadinama grioviu, nebuvo pilnai atidengta, tačiau jos būta platesnės nei 1,0 m, o gylis siekė iki 0,34 m. Kv. A7 išryškėjusi struktūra b, sąlyginai vadinama pylimu yra iki 0,2 m aukščio ir iki 0,5 m pločio. Kv. A-7-8 išryškėjusi struktūra c, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,2 m gylis ir 0,44 m pločio. Kv. A8 išryškėjusi struktūra d, sąlyginai vadinama pylimu, yra iki 0,24 m aukščio ir iki 0,6 m pločio. Kv. A8 išryškėjusi struktūra e, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,2 m gylis ir iki 0,44 m pločio (žr. fotografijas Nr. 30 – 31, brėžinius Nr. 9 – 10, 46).

Kv. B-6-7 išryškėjusi struktūra b, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,34 m gylis ir iki 1,4 m pločio. Kv. B-7-9 išryškėjusi struktūra c, sąlyginai vadinama pylimu, yra iki 0,4 m aukščio ir iki 1,6 m pločio. Kv. B-8-11 išryškėjusi struktūra d, sąlyginai vadinama grioviu, yra iki 0,44 m gylis ir iki 2,4 m pločio (žr. fotografijas Nr. 30 – 31, brėžinius Nr. 9 – 10, 46).

Kv. B11 išryškėjusi struktūra e, sąlyginai vadinama grioviu, nebuvo pilnai atidengta, tačiau jos būta platesnės nei 0,4 m, o gylis siekė iki 0,4 m (žr. fotografijas Nr. 30 – 32, brėžinius Nr. 9 – 10, 46).

Ataskaitos autorius supranta, kad dalies aukščiau išvardinti struktūrų išmatavimai atrodo pernelyg maži¹⁹ siekiant susieti juos su ankstyviausiais žinomais Pašatrijos piliakalnio įtvirtinimais, tačiau autorius neabejoja, kad šios struktūros yra sietinos su pirmaisiais Pašatrijos piliakalnio formavimo darbais (nebūtinai gynybiniais tikslais bei nebūtinai pilnai pabaigtais), nes tokių struktūrų gamtiniai procesai tikrai nesuformuoja. Užtikrintai kalbėti apie šių struktūrų paskirtį negalime, nes Lietuvos archeologijoje apskirtai beveik nieko nėra žinoma apie ankstyviausius piliakalnių įtvirtinimus, jų pobūdį, paskirtį, o turint omenyje, kad Šatrijos kalnas galėjo būti naudojamas kaip alkvietė, aptiktų struktūrų paskirties nusakymas tampa dar keblesnis, tačiau autoriaus nuomone tai yra neabejotinai žmogaus formuotos struktūros.

Perkasa iširta iki bendro 1,4 – 1,76 m gylio (žr. fotografiją Nr. 32, brėžinį Nr. 9). Perkasoje aptiktos įgilintos struktūros negali būti neabejotinai įvardintos kaip gynybinės paskirties žemės formavimo darbų rezultatai, galbūt tai tik ankstyviausių tokio pobūdžio darbų nebaigti ar kažkodėl „perprojektuoti“ darbų eigoje reliktai?

Perkasoje surasta masinė medžiaga rodo, kad dalis veiklos dalis šioje piliakalnio vietoje vyko II – IX a. (lipdytinė keramika lygiu paviršiumi), bet sprendžiant iš gausiau rastos lipdytinės keramikos smulkiai grublėtu paviršiumi (VI – VIII a.) galiam teigti, kad didžioji dalis veiklos čia vyko būtent tuo laikotarpiu. Tokia pati plati chronologija taikytina ir perkasoje tyrimų metu surastiems ypatesiems radiniams. Perkasoje aptikti kultūriniai sluoksniai datuojami VI – VIII a., kas rodytų, kad įgilintos struktūros turėtų būti datuojamos ne vėlyvesniu nei VI a. (labiausiai tikėtina, kad netgi II a.).

Po tyrimų perkasa užkasta (žr. fotografiją Nr. 34), tačiau jos vietoje greitai pradėti laiptų įrenginėjimo darbai.

Piliakalnio gyvenvietės detalieji tyrimai

Perkasa Nr. 4

Perkasa Nr. 4 tirta PV piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 15° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkastos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkastos kv. A-C-4-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkastos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna (žr. fotografiją Nr. 35,

¹⁹ Struktūrų dydžio matavimai pateikti labai sąlyginiai, nes sunku nustatyti kur baigiasi griovio riba ir prasideda pylima, taipogi sunku nustatyti kokio gylio grioviai buvo iškasti, kokio dydžio pylimai supilti, nežinia ar aplink nebuvo atliekami kiti žemės judinimo darbai.

brėžinį Nr. 2). Perkasos kv. A-C-10 paskutinis metras tiriant perkasa buvo paliekamas kaip kontrolinė juosta ir nukasamas tik pilnai ištyrus perkasa Nr. 5, kuri jungėsi su perkasa Nr. 4 kvadratų A-C-10 sienoje.

Viršutinį perkastos sluoksnį sudaro 0,05 m storio velėna (žr. fotografiją Nr. 36, brėžinį Nr. 12). Po velėna sekė 0,05 – 0,82 m storio, PV link aiškiai storėjančio, šviesiai pilko priesmėlio armens sluoksnis, kuriame stratifikuotas kultūrinis sluoksnis neišsiskyrė (žr. fotografijas Nr. 37, 40 – 43, brėžinį Nr. 12), tad mechanizuotai nuėmus viršutinį perkastos sluoksnį (apie 0,1 m storio) tyrimai buvo tęsiami tiriant mechaniniais 0,2 m storio sluoksniais. Velėnoje bei armenyje surasta molio tinko fragmentų, keli šlako gabaliukai, apžiestos bei lipdytinės lygiu, gnaibytu ir stambiai grublėtu paviršiumi keramikos (žr. Molio tinko lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę); pastarieji radiniai buvo surinkti vėlesnės žmonių ūkinės veiklos sunaikintame sluoksnyje. Po velėna bei armeniu kv. C-8-1 atsidengė 0,05 – 0,6 m storio, tamsiai pilko priesmėlio, apnaikintas kultūrinis sluoksnis, kuriame surasta molio tinko, šlako, lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi, stambiai ir smulkiai grublėtu, gnaibytu paviršiumi (žr. Molio tinko lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Šis apnaikintas kultūrinis sluoksnis iš esmės buvo išskirtas tik dėl jo vientisumo stokos bei apardymų ariant, bet šiaip jis laikytinas to paties, tamsiai pilko priesmėlio, kultūrinio sluoksnio dalimi, kuris atsidengė po apardytu kultūrinio sluoksnio horizontu arba po armeniu kv. A-B-C-1-8. Nesuardyto, tamsiai pilko priesmėlio, kultūrinio sluoksnio storis siekė 0,05 – 0,48 m. Kultūrinis sluoksnis nebuvo stratifikuotas. Jame surasta molio tinko, šlako, apžiestos keramikos, lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi, stambiai ir smulkiai grublėtu, gnaibytu paviršiumi (žr. Molio tinko lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę), surasta daug ypačiųjų radinių: geležinių peilių bei lazdelinių smeigtukų, daug trinamųjų akmenų (Inv. Nr. 4 – 19) (žr. fotografijas Nr. 223 – 233, brėžinį Nr. 14, 47, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Kultūriniame sluoksnyje šalia archeologinių radinių aptikta ir pavienių akmenų bei kv. B-C-5-6 aptiktas labai erodavusios molio aslos fragmentas, orientuotas R – V kryptimi ir buvęs 1,1 m ilgio ir iki 0,5 m pločio (žr. fotografiją Nr. 37 – 38, 44, brėžinį Nr. 12). Ištyrus armenį bei daugiau ar mažiau sunaikintą kultūrinį sluoksnį visoje perkasoje buvo pasiektas gelsvo / šviesiai rudo žvirgždo su molio tarpais įžemis, kuris dar ištirtas per 0,05 – 0,4 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 37 – 39, 45, brėžinį Nr. 12). Įžemyje, kv. B10 išryškėjo Š – P kryptimi orientuota, tamsiai pilku priesmėliu užpildyta dėmė, kuri Š – P kryptimi buvo apie 1,6 m ilgio, o R – V kryptimi apie 0,6 m pločio (žr. fotografiją Nr. 46, brėžinį Nr. 13, 47). Ji buvo įvardinta kaip „duobė Nr. 1“ ir atlikus jos pjūvius nustatyta, kad duobė buvo į apačią šiek tiek siaurėjančiu dugnu, vienas jos kraštas buvo nuožulnesnis, į įžemį duobė

buvo įgilinta per 0,35 m (žr. fotografijas Nr. 39, 47 – 50, brėžinį Nr. 13). Duobėje archeologinių radinių nerasta. Taipogi įžemyje, kv. C9, išryškėjo apvali 0,23 m skersmens tamsiai pilko priesmėlio dėmė (žr. fotografiją Nr. 51), kuri buvo įvardinta kaip „stulpavietė 1“ ir atlikus jos pjūvį nustatyta, kad dėmė buvo plokščiu dugnu, lengvai užapvalintais kampais ir į įžemį buvo įgilinta per 0,08 m (žr. fotografiją Nr. 52, brėžinį Nr. 13, 47). Dėmės vietoje archeologinių radinių nerasta.

Perkasa iširta iki bendro 0,53 – 1,37 m gylio. Po tyrimų perkasa užkasta (žr. fotografiją Nr. 53).

Perkasoje surasta masinė medžiaga rodo, kad ši papėdės gyvenvietės dalis buvo apgyventa nuo II – IV a. iki XI a., tačiau aktyviausiai veikla šioje teritorijoje turėjo vykti viduriniajame geležies amžiuje (apie V a.). Ypatieji radiniai, deja, visi yra labai plačios chronologijos, o neturint aiškiai stratifikuoto kultūrinio sluoksnio ir siekiant juos priskirti siauresniam laikotarpiui yra reikalinga atskira mokslinė studija. Ypatieji radiniai datuoti II – IX a. Šioje gyvenvietės dalyje viduriniajame geležies amžiuje ne tik gyventa, bet ir užsiiminėta geležies gamyba (gausu geležies šlako, aptrinti akmenys, greičiausiai naudoti balų rūdos smulkinimui) (panašūs į Žardės gyvenvietėje rastus).

Perkasa Nr. 5

Perkasa Nr. 5 tirta PV piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 15° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkamos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkamų bei šurfų koordinacijų lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkamos kv. B-C-6-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkamos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna (žr. fotografiją Nr. 54, brėžinį Nr. 2). Perkamos kv. A-C-10 paskutinis metras tiriant perkamą buvo paliekamas kaip kontrolinė juosta ir nukasamas tik pilnai ištyrus perkamą Nr. 6, kuri jungėsi su perkamos Nr. 5 kvadratų A-C-10 sienele.

Viršutinį perkamos sluoksnį sudarė 0,05 – 0,4 m storio velėna ir povėlėnis (žr. fotografiją Nr. 55, brėžinį Nr. 15), kuriuose surasta gludintos keramikos, lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi, gnaibybinės bei smulkiai grublėtos keramikos (žr. Buitinės keramikos inventorinę lentelę), o kv. C-9-10 viršutinis perkamos sluoksnis kartu buvo ir paskutinis – gelsvas / šviesiai rudas žvirgždas: toks pats įžemis buvo pasiektas visoje perkasoje ir iškastas dar per 0,3 – 1,18 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 56, brėžinį Nr. 15). Kv. A-C-10 po velėna ir povėliu atidengtas šviesiai gelsvas / pilkas permaišyto smėlio sluoksnis po kuriuo kv. A-C-10 bei C-1-6 buvo atidengtas 0,2 – 0,4 m storio

tamsiai pilko priesmėlio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 55 – 56, brėžinį Nr. 15), kuriame archeologinių radinių nerasta. Kv. A5 po tamsiai pilko priesmėlio sluoksniu išryškėjo pilko smėlio intarpas, kurio storis siekė 0,15 m (žr. fotografiją Nr. 56, brėžinį Nr. 15).

Perkasa ištirta iki bendro 0,5 – 1,2 m gylio (žr. fotografiją Nr. 57). Po tyrimų perkasa užkasta. Joje aptiktas tamsiai pilkas priesmėlis neturėtų būti laikomas kultūriniu sluoksniu, nes jis tikriausiai priklausė natūraliai susiformavusiai piliakalnio šlaito apatinei daliai, tačiau lauko keliuku važinėję transporto priemonės keliuko vietoje suformavo terasėlę, o buvusį senąjį dirvožemį nustūmė į šonus. Tokias pat išvadas apie šio sluoksnio susidarymą savo tyrimų pažymoje pateikia ir D. Karalienė 2009 m. – ji jį įvardija kaip vėlyvą, supiltinį sluoksnį.

Visa perkasoje surasta masinė medžiaga rodo buvo velėnoje / armenyje, aiškiai ne savo pirminėje padėtyje, tad didelės mokslinės vertės tiriamo objekto pažinimui nesuteikia, tačiau remiantis ja vistiek galima teigti, kad , kad šioje papėdės gyvenvietės dalyje surinkta keramika rodo II – IX a. vykusių veiklą.

Perkasa Nr. 6

Perkasa Nr. 6 tirta PV piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 15° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkastos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinatų lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkastos kv. B-C-1-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkastos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna (žr. fotografiją Nr. 58, brėžinį Nr. 2). Perkastos kv. A-C-10 paskutinis metras tiriant perkasą buvo paliekamas kaip kontrolinė juosta ir nukasamas tik pilnai ištyrus perkasą Nr. 7, kuri jungėsi su perkastos Nr. 6 kvadratų A-C-10 sienele.

Viršutinį perkastos sluoksnį didžiojoje perkastos dalyje sudarė 0,05 – 0,22 m storio velėna (žr. fotografiją Nr. 59, brėžinį Nr. 16), kurioje surasta molio tinko, šlako, vėlyvos žiastos bei glazūruotos keramikos, gludintos bei lipdytinės lygiu paviršiumi keramikos, keletas smulkiai grublėtos lipdytinės keramikos (žr. Molio tinko lentelę, šlako suvestinę lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Velėnoje / armenyje taipogi surasta ypačiųjų radinių: pora kaltinių vinių (Inv. Nr. 20, 22), tribriaunis strėlės antgalis (Inv. Nr. 21), nugludintas akmuo (Inv. Nr. 26) (žr. fotografijas Nr. 234 – 236, 240, brėžinį Nr. 19, 48, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Nuėmus velėną nuo perkastos dalies, kurioje ji buvo, visoje perkasoje buvo pasiektas 0,02 – 0,82 m storio tamsiai pilko priesmėlio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 60 – 65, brėžinį Nr. 16),

kuriame surasta molio tinko, šlako, stambiai bei smulkiai grublėtos lipdytinės keramikos, gnaibytinės bei lygiu paviršiumi lipdytinės keramikos (žr. Molio tinko lentelę, šlako suvestinę lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Šis sluoksnis, kaip minėta anksčiau, turėtų būti laikomas piliakalnio šlaitų erozijos eigoje susidariusiu sluoksniu arba labai stipriai ūkinės veiklos sunaikintu sluoksniu. Tik kv. B-C-1 tarp velėnos ir tamsiai pilko smėlio sluoksnio buvo įsiterpęs iki 0,24 m storio šviesiai gelsvas / pilkas permaišyto smėlio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 60 – 65, brėžinį Nr. 16). Ištyrus tamsiai pilko priesmėlio sluoksnį kv. A-C-10 atsidengė iki 0,15 m storio rudo priemolio intarpas (žr. fotografiją Nr. 63, brėžinį Nr. 16), po kuriuo visoje perkasoje buvo pasiektas 0,1 – 0,7 m storio juodo priesmėlio kultūrinis sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 60 – 65, brėžinį Nr. 16), kuriame surasta molio tinko, šlako, stambiai bei smulkiai grublėtos lipdytinės keramikos, gnaibytinės bei lygiu paviršiumi lipdytinės keramikos (žr. Molio tinko lentelę, šlako suvestinę lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę) bei ypatieji radiniai: apgludinti akmenys, metalinių dirbinių fragmentai, ruošiniai (Inv. Nr. 23 – 25, 27 – 29) (žr. fotografijas Nr. 237 – 239, 241 – 243, brėžinį Nr. 19, 48, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Ištyrus kultūrinį sluoksnį visoje perkasoje pasiektas geltono priesmėlio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,04 – 0,3 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 66, brėžinį Nr. 16).

Struktūros:

- Kv. B7, įžemyje, išryškėjo 0,26 m skersmens, tamsiai pilko priesmėlio dėmė – „stulpavietė Nr. 3“ (žr. fotografiją Nr. 67, brėžinius Nr. 13 – 14, 48). Atlikus dėmės pjūvį nustatyta, kad ji yra apvaliu dugnu ir įgilinta į žemį per 0,1 m (žr. fotografiją Nr. 68, brėžinius Nr. 17 – 18). Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta.
- Kv. C7, įžemyje, išryškėjo 0,3 m skersmens, tamsiai pilko priesmėlio dėmė – „stulpavietė Nr. 2“ (žr. fotografiją Nr. 69, brėžinius Nr. 17 – 18, 48). Atlikus dėmės pjūvį nustatyta, kad ji yra apvaliu dugnu ir įgilinta į žemį per 0,1 m (žr. fotografiją Nr. 68, brėžinius Nr. 17 – 18). Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta.
- Kv. C8, įžemyje, išryškėjo „duobės Nr. 2“ pusės kontūrai: apvalios formos, juodu smėliu užpildyta struktūra ŠV – PR kryptimi tęsėsi 1,3 m, o ŠR – PV kryptimi tęsėsi 0,4 m (žr. fotografiją Nr. 70, brėžinius Nr. 17 – 18, 48). Atlikus duobės pjūvį (žr. fotografiją Nr. 70) nustatyta, kad duobė yra apvaliu dugnu ir į žemį yra įgilinta apie 0,4 – 0,42 m (žr. fotografiją Nr. 70, brėžinius Nr. 17 – 18). Struktūroje jokių

archeologinių radinių neaptikta, ji orientuota 15° ŠV – PR kryptimi. Likusi struktūros dalis palikta netirta.

- Kv. B9, įžemyje, išryškėjo „duobės Nr. 3“ kontūrai: ovalios formos, pilku priesmėliu užpildyta struktūra ŠV – PR kryptimi tęsiasi apie 1,2 m, o ŠR – PV kryptimi – apie 0,8 m (žr. fotografiją Nr. 71, brėžinius Nr. 17 – 18, 48). Atlikus duobės pjūvius (žr. fotografiją Nr. 72) nustatyta, kad duobė į apačią staigiai siaurėja ir į žemį yra įgilinta iki 0,4 m (žr. fotografijas Nr. 73 – 74, brėžinius Nr. 17 – 18). Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta, ji orientuota R – V kryptimi.
- Kv B9, įžemyje, išryškėjo 0,2 m skersmens, pilko priesmėlio dėmė – „stulpavietė Nr. 4“ (žr. brėžinius Nr. 17 – 18, 48). Atlikus dėmės pjūvį nustatyta, kad ji yra apvaliu dugnu ir įgilinta į žemį per 0,1 m (žr. brėžinius Nr. 17 – 18). Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta.
- Kv. A-B-10, baigiant tirti juodo priesmėlio kultūrinį sluoksnį, 1,0 m gylyje nuo žemės paviršiaus atsidengė suanglėjusios medienos bei įvairaus dydžio akmenų konstrukcija (struktūra Nr. 1), kuri įžemyje buvo palikusi gana taisyklingos, stačiakampio formos juodos degėsingos žemės kontūrą (žr. fotografiją Nr. 75, brėžinius Nr. 17 – 18, 48). Aptiktosios konstrukcijos išmatavimai buvo apie 1,2 m x 0,8 m dydžio. Tikslūs konstrukcijos išmatavimai negali būti pateikiami, nes tai nėra vientisa, integrali struktūra ir jos ribų nustatymas lieka subjektyvus reikalas. Darbinė hipotezė yra ta, kad tai yra kažkokio statinio ar jo dalies sudegęs fragmentas. Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta.

Perkasa ištirta iki bendro 0,3 – 1,4 m gylio (žr. fotografiją Nr. 66). Po tyrimų perkasa užkasta.

Perkasoje surasta masinė medžiaga rodo, kad ši papėdės gyvenvietės dalis buvo apgyventa nuo II – IV a. iki IX – XI a., tačiau aktyviausiai veikla šioje teritorijoje turėjo vykti viduriniajame geležies amžiuje (apie V a.). Nors daugumas ypačiųjų radinių yra labai plačios chronologijos, tačiau visi jie koncentravosi greta viduriniuju geležies amžiumi datuojamos keramikos. Šioje gyvenvietės dalyje viduriniajame geležies amžiuje ne tik gyventa, bet ir užsiiminėta geležies gamyba (gaisu geležies šlako, aptrinti akmenys, greičiausiai naudoti balų rūdos smulkinimui). Labai išskirtinis radinys yra tribriaunis įtveriamasis strėlės antgalis, datuojamas I tūkst. vid. ir sietinas su kariniais

veiksmams bei nevietine kilme. Visos atidengtos struktūros turėtų būti laikomos senojo – viduriniojo geležies amžiaus palikimu.

Perkasa Nr. 7

Perkasa Nr. 7 tirta V piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 10° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkastos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacinių lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkastos kv. B-C-1-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkastos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna (žr. fotografiją Nr. 76, brėžinį Nr. 2). Perkastos kv. A-C-10 paskutinis metras tiriant perkasą buvo paliekamas kaip kontrolinė juosta ir nukasamas tik pilnai ištyrus perkasą Nr. 9, kuri jungėsi su perkastos Nr. 7 kvadratų A-C-10 sienele.

Viršutinį perkastos sluoksnį perkasoje sudarė 0,05 – 0,3 m storio velėna su povėliu (žr. fotografijas Nr. 77 – 86, brėžinį Nr. 20), kurioje surasta molio tinko, šlako, vėlyvos žiostos keramikos, lipdytinės lygiu paviršiumi keramikos, smulkiai grublėtu bei gnaibytu paviršiumi keramikos (žr. Molio tinko lentelę, geležies gamybos produktų lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Nuėmus velėną kv. B-C-1-10 pasiektas 0,05 – 0,4 m storio pilko priesmėlio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 77 – 86, brėžinį Nr. 20), kuriame surasta molio tinko, ypatingai daug šlako, apžiestos, gludintos bei lipdytinės lygiu, gnaibytu bei smulkiai grublėtu paviršiumi keramikos (žr. Molio tinko lentelę, geležies gamybos produktų lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę, neinventorintos keramikos lentelę), ypačiųjų radinių: nugludintų akmenų, galastuvų, geležinių lazdelinių smeigtukų bei jų dalių, geležinių peilių, kaltinių vinių, tiglio fragmentų bei verpstukų (Inv Nr. 30, 32 – 33, 38 – 50, 58) (žr. fotografijas Nr. 244, 246 – 247, 252 – 264, 272, brėžinį Nr. 22, 49, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Ištyrus pilko priesmėlio sluoksnį visoje perkasoje buvo atidengtas 0,2 – 0,7 m storio juodo priesmėlio kultūrinis sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 77 – 86, brėžinį Nr. 20), kuriame surasta molio tinko, ypatingai daug šlako, apžiestos, gludintos bei lipdytinės lygiu, gnaibytu bei smulkiai grublėtu paviršiumi keramikos (žr. Molio tinko lentelę, geležies gamybos produktų lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę, neinventorintos keramikos lentelę), ypačiųjų radinių: apgludintų akmenų, molinių verpstukų, geležinių lazdelinių smeigtukų bei jų fragmentų, neaiškios paskirties molinių dirbinių fragmentų bei neaiškios paskirties metalinių dirbinių ar jų fragmentų (Inv. Nr. 31, 34 – 37, 51 – 57, 60) (žr. fotografijas Nr. 245, 248 – 251, 265 – 271, 274, brėžinį Nr. 22, 49, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Ištyrus kultūrinį sluoksnį visoje perkasoje pasiektas

šviesiai rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,05 – 0,35 m į gylį (žr. fotografijas Nr. 83 – 87, brėžinį Nr. 20).

Kultūrinio sluoksnio apačioje buvo atidengtos sekančios buvusių konstrukcijų dalys, kurios nebuvo vardintos kaip struktūros:

- Kv. A-C-1-5 buvo atidengti padrikos pasklidusių įvairaus dydžio akmenų sankaupos, kurios visuose kvadratuose buvo sukrautos vienu sluoksniu, o akmenų dydis kito nuo didelių (0,6 x 0,38 x 0,3) iki mažų (0,05 x 0,06 x 0,02) ir aiškesnės grupės nesudarė, tačiau turint omeny, kad tokių akmenų sancaupų kituose tirtuose plotuose aptikta nebuvo, reikia manyti jog pastarieji anksčiau priklausė kažkokiai suardytai / suirusiai struktūrai (žr. fotografijas Nr. 78 – 82, 88 – 90, brėžinį Nr. 21, 49).
- Kv. B2 buvo atidengta netaisyklingos formos molio sankaupos dalis, kurios maksimalus plotis R – V kryptimi siekė 0,7 m, o Š – P kryptimi – 0,5 m. Aptiktoji sancaupos dalis buvo iki 0,1 m storio (žr. fotografijas Nr. 88, 90, brėžinį Nr. 21, 49). Orientuota 60° ŠR – PV kryptimi.
- Kv. B-C-2-3 buvo atidengta ovalo, ilgėjančio Š – P kryptimi, formos plūkto molio sancaupos dalis, kurios išmatavimai siekė 1,4 x 0,9 x 0,1 m storio. Dalis molio sancaupos fragmento buvo sunaikinta 2009 m. tirtu šurfo nr. 13 (žr. fotografijas Nr. 88, 90, brėžinį Nr. 21, 49). Orientuota 10° ŠV – PR kryptimi.
- Kv. B-C-4 buvo atidengta beveik apvalios formos plūkto molio sancaupos dalis, kurios išmatavimai siekė 1,06 x 1,0 x 0,1 m storio. Dalis molio sancaupos buvo sunaikinta 2009 m. tirtu šurfo nr. 13 (žr. fotografijas Nr. 88, 90, brėžinį Nr. 21, 49).
- Kv. A-B-4-5 buvo atidengta 10° ŠV – PR kryptimi orientuotos plūkto molio sancaupos dalis, kurios plotis siekė 0,2 m, ilgis – 1,3 m, o storis – 0,1 m (žr. fotografijas Nr. 88, 90, brėžinį Nr. 21, 49).

Perkasoje tirtu kultūrinio sluoksnio apačioje atidengtos padrikos, fragmentuotos akmenų bei molio sancaupų dalys negali būti tiksliai interpretuojamos. Perkasa ištirta iki bendro 0,9 – 1,5 m gylio (žr. fotografiją Nr. 87). Po tyrimų perkasa užkasta.

Perkasoje surasta masinė medžiaga rodo, kad ši papėdės gyvenvietės dalis buvo apgyventa nuo II – IV a. iki IX a., tačiau aktyviausiai veikla šioje teritorijoje turėjo vykti viduriniajame geležies amžiuje (apie V – IX a.). Ypatieji radiniai, deja, visi yra labai plačios chronologijos, o

neturint aiškiai stratifikuoto kultūrinio sluoksnio ir siekiant juos priskirti siauresniam laikotarpiui yra reikalinga atskira mokslinė studija. Ypatieji radiniai datuoti II – IX a. ir tik keli iš jų turi tikslesnę chronologiją – Inv. Nr. 51 datuotinas III – IV a., Inv. Nr. 31, 33 ir 50 datuoti V – IX a. Šioje gyvenvietės dalyje viduriniajame geležies amžiuje ne tik gyventa, bet ir ypatingai gausiai užsiiminėta geležies gamyba (labai gausu geležies šlako, aptrinti akmenys, greičiausiai naudoti balų rūdos smulkinimui). Visos atidengtos konstrukcijų dalys turėtų būti laikomos senojo – viduriniojo geležies amžiaus palikimu.

Perkasa Nr. 8

Perkasa Nr. 8 tirta V piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 10° ŠV – PR kryptimi, 6x16 m dydžio. Iš PV į ŠR perkamos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 8 (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Visas perkamos paviršius buvo nuvažinėtas transporto priemonių, naudojamų piliakalnio pritaikymo turizmui darbų metu (žr. fotografiją Nr. 91, brėžinį Nr. 2). Perkamos kv. C-1-8 paskutinis metras tiriant perkasą buvo paliekamas kaip kontrolinė juosta ir nukasamas tik pilnai ištyrus perkasą Nr. 7 bei 9, kurios jungėsi su perkamos Nr. 8 kvadratų C-1-10 sienele.

Viršutinį perkamos sluoksnį perkasoje sudarė 0,05 – 0,45 m storio velėna ir povelėniu (žr. fotografijas Nr. 92, 96 – 99, brėžinį Nr. 23), kurioje surasta molio tinko, geležies šlako, žistos bei apžistos keramikos, lipdytinės keramikos lygiu bei smulkiai grublėtu paviršiumi (žr. Molio tinko lentelę, šlako suvestinę lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę), ypatieji radiniai – geležiniai lazdeliniai smeigtukai (Inv. Nr. 75 – 76) (žr. fotografijas Nr. 288 – 289, brėžinį Nr. 27, 50, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Nuėmus velėną ir povelėnį visoje perkasoje pasiektas 0,92 – 2,06 m storio tamsiai pilko priesmėlio nestratifikuotas kultūrinis sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 93 – 95, 100, brėžinį Nr. 23), kuriame surasta daug molio tinko, išskirtinai daug geležies šlako, ir beveik išskirtinai tik lipdytinės keramikos lygiu ir smulkiai grublėtu paviršiumi (žr. Molio tinko lentelę, šlako suvestinę lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Kultūriniame sluoksnyje surasta ypačiųjų radinių: daug geležinių lazdelinių smeigtukų, smiltainio galastuvas, keli geležiniai peiliai, pjautuvas, tribriaunis strėlės antgalis, žalvarinė apyrankė, yla, nugludinti akmenys, moliniai bei akmeniniai verpstukai, tiglio fragmentai bei žalvarinė įvija (Inv. Nr. 61 – 75, 77 – 105) (žr. fotografijas Nr. 248 – 260, 262 – 289, brėžinį Nr. 27, 50, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Ištyrus kultūrinį sluoksnį visoje perkasoje pasiektas šviesiai rudo priesmėlio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,05 – 0,4 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 101, brėžinį Nr. 23).

Perkasoje buvo atidengtos sekančios buvusių konstrukcijų dalys, kurios nebuvo vardintos kaip struktūros:

- Įvairiuose perkastos kvadratuose (B-C-1, A4, C-6-7, A-C-8), 0,6 – 0,8 m gylyje nuo žemės paviršiaus išryškėjo buvusių plūkto molio, akmenų bei geležies šlako sancaupų fragmentai, kurie tarpusavio ryšio neturėjo, o jų dydis skyrėsi nuo 1,6 x 1,1 x 0,1 m iki 0,4 x 0,5 x 0,1 m (žr. fotografijas Nr. 96 – 98, 101 – 105, brėžinį Nr. 24, 50). Vyraujanti orientacija 60° - 80° ŠR – PV kryptimi.
- Greta aukščiau aprašytų molio sancaupų fragmentų aptikta ir pavienių įvairaus dydžio (0,3 x 0,2 x 0,2 m, 0,05 x 0,05 x 0,02 m ir t. t.) akmenų, kurie tarpusavio ryšio tyrimų metu neturėjo ir greičiausiai turėtų būti sietini su suardytos akmeninės konstrukcijos (grindinio ?) liekanomis (žr. fotografijas Nr. 96 – 98, 101 – 105, brėžinį Nr. 24, 50).

Kapai:

- Kapas Nr. 1. Perkastos kv. B-1-2, 1,3 m gylyje nuo paviršiaus ($H_{abs} = 199,17$ m) (t.y. kultūrinio sluoksnio pačioje apačioje) ėmė ryškėti labai menkai nuo aplinkinio sluoksnio besiskiriančiu užpildu užpildyta stačiakampio formos su kiek apvaliais kampais duobė (žr. fotografiją Nr. 106). Kapo duobė orientuota tiesiai Š – P kryptimi. Šiame gylyje duobės orientacijos bei išmatavimų nustatyti nebuvo galima. 1,5 m gylyje ($H_{abs} = 198,97$ m) jau buvo atidengta dalis individo skeleto (žr. fotografiją Nr. 107), o galutinė kapo duobės orientacija bei dydis išryškėjo 1,6 m gylyje nuo žemės paviršiaus ($H_{abs} = 198,87$ m) (žr. fotografiją Nr. 108). Duobė orientuota Š – P kryptimi, 1,7 x 0,65 x 0,5 m dydžio (žr. fotografiją Nr. 109, brėžinį Nr. 25, 50). Duobė galvugalyje gilesnė nei ties kojomis. Duobėje buvo atidengtas vieno individo skeletas. Siekiant išvengti informacijos kartojimo toliau bus aprašoma tik skeleto padėtis kapo duobėje, o jo antropologiniai duomenys yra pateikiami prieduose (žr. Priedą Nr. 3). Individas buvo palaidotas centrinėje duobės dalyje ant kairiojo šono, rankos sulenktos taip, kad žastikauliai su stuburo linija sudaro beveik 90° kampą, o alkūnė su žastikauliu – apie 45° kampą; plaštakos sudėtos veido srityje, kojos sulenktos taip, kad šlaunikauliai su stuburo linija sudaro beveik 90° kampą, o blauzdikaulis su šlaunikauliu – apie 45° kampą. Kaukolė guli ant kairės pusės. Galva orientuotas į Š pusę. Skeletas išlikęs labai gerai. Kapo duobės R dalyje buvo įdėti du

akmenys (0,35 x 0,22 x 0,2 m, 0,18 x 0,12 x 0,10 m) (žr. fotografijas Nr. 107 – 108, 110). Kapo duobės dugnas fiksuotas $H_{abs} = 198,57$ m gylyje. Individo skeleto fragmentas C14 AMS metodu buvo datuotas Poznanėje įsikūrusioje laboratorijoje. Gauta data rodo, jog kapas datuojamas senuoju geležies amžiumi (Poz-51029) (žr. priedą Nr. 8).

- Kapas Nr. 2. Perkasos kv. C-2-3, 1,4 m gylyje nuo paviršiaus ($H_{abs} = 198,75$ m) (t.y. kultūrinio sluoksnio pačioje apačioje) ėmė ryškėti labai menkai nuo aplinkinio sluoksnio besiskiriančiu užpildu užpildyta stačiakampio formos su visiškai apvaliais kampais duobė (žr. fotografiją Nr. 111). Kapo duobė sudaro 45° kampą su įsivaizduojama Š – P linija. Šiame gylyje duobės orientacijos bei išmatavimų nustatyti nebuvo galima. 1,48 m gylyje ($H_{abs} = 198,67$ m) jau buvo atidengta dalis individų skeletų, o galutinė kapo duobės orientacija bei dydis išryškėjo taipogi šiame gylyje. Duobė orientuota ŠV – PR kryptimi, 1,9 x 0,7 x 0,6 m dydžio (žr. fotografiją Nr. 1121, brėžinį Nr. 26, 50). Duobėje buvo atidengti dviejų individų skeletai. Siekiant išvengti informacijos kartojimo toliau bus aprašoma tik skeletų padėtis kapo duobėje, o jų antropologiniai duomenys yra pateikiami prieduose (žr. Priedą Nr. 3). *Individas Nr. 1* paguldytas ant pilvo, kojos ištiestos, dešinės rankos žastikaulis atsilenkęs atgal taip, kad alkūnė beveik liečia stuburo kaulus, o dešiniojo dilbio kaulai su stuburo linija sudaro lygiagretus beveik 90° kampą, dešinioji plaštaka yra po kito kape palaidoto individo dubens kaulais; kairės rankos žastikaulis sulenktas taip, kad liečiasi su dilbio kaulais, kurie yra orientuoti daugmaž lygiagrečiai dešinės rankos žastikauliui, kairės rankos plaštaka yra kaukolės aplinkoje. Kaukolė guli ant kairiojo šono (žr. fotografijas Nr. 113 – 114). *Individas Nr. 2* paguldytas ant pilvo / dešiniojo šono, dešinė koja kiek pariesta ties keliu, kairė koja ištiesta ir uždėta ant dešinėsios. Abiejų pėdų kaulai yra po individo Nr. 1 pėdų kaulais. Abi rankos smailiu kampu sulenktos ties alkūnėmis ir pozicionuotos po krūtine, plaštakų kaulai kaukolės srityje. Kaukolė guli ant dešiniojo šono (žr. fotografijas Nr. 113 – 114). Po individo Nr. 2 krūtine, pasmakrėje ar kaklo srityje aptiktas geležinis lazdelinis smeigtukas (žr. fotografiją Nr. 115), kuris tyrimų autoriaus nuomone, turint omeny specifinį šio kapo įrengimą, nėra laikytinas įkape. Individas Nr. 1 gulėjo kairėje individo Nr. 2 pusėje, greta pastarojo kairiojo šono. Kapo duobės dugnas fiksuotas $H_{abs} = 198,34$ m gylyje. Individo Nr. 2 skeleto fragmentas C14 AMS metodu buvo

datuotas Poznanėje įsikūrusioje laboratorijoje (Poz-51031). Gauta data rodo, jog kapas datuojamas senuoju geležies amžiumi (žr. priedą Nr. 8).

Perkasa ištirta iki bendro 1,19 – 2,2 m gylio (žr. fotografiją Nr. 101). Po tyrimų perkasa užkasta.

Perkasoje surasta masinė medžiaga rodo, kad ši papėdės gyvenvietės dalis buvo apgyventa nuo II – IV a. iki IX a., tačiau aktyviausiai veikla šioje teritorijoje turėjo vykti senojo geležies amžiaus pabaigoje - viduriniajame geležies amžiuje (apie IV – VIII a.). Ši perkasa buvo ypatingai gausi ypačiųjų radinių, kurių dalis, deja, lieka labai plačios chronologijos (II – IX a.), tačiau dalis išskirtinesnių radinių yra datuoti viduriniojo geležies amžiaus laikotarpiu (V – IX a.). Labai išskirtinis radinys yra tribriaunis įtveriamasis strėlės antgalis, datuojamas I tūkst. vid. ir sietinas su kariniais veiksmais bei nevietine kilme. Visos atidengtos konstrukcijos turėtų būti laikomos senojo – viduriniojo geležies amžiaus palikimu. Šioje gyvenvietės dalyje senajame – viduriniajame geležies amžiuje ne tik gyventa, bet ir labai intensyviai užsiiminėta geležies gamyba (labai gausu geležies šlako, aptrinti akmenys, greičiausiai naudoti balų rūdos smulkinimui).

Perkasa Nr. 9

Perkasa Nr. 9 tirta V piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 15° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkamos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkamos kv. A-C-1-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas (žr. fotografiją Nr. 116, brėžinį Nr. 2). Perkamos kv. A-C-10 paskutinis metras tiriant perkasą buvo paliekamas kaip kontrolinė juosta ir nukasamas tik pilnai ištyrus perkamas Nr. 7 ir Nr. 8, kurios jungėsi su perkamos Nr. 7 kvadratų A-C-10 sienele bei perkamos Nr. 8 C-1-8 sienele.

Viršutinį perkamos sluoksnį perkasoje sudarė 0,05 – 0,1 m storio velėna (žr. fotografijas Nr. 116 – 121, brėžinį Nr. 28), kurioje surasta keletas šlako gabaliukų, vėlyvos žiestos ir glazūruotos keramikos bei lipdytinės lygiu, smulkiai grublėtu ir gnaibytu paviršiumi keramikos (žr. Šlako suvestinę lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Nuėmus velėną visoje perkasoje pasiektas 0,1 – 0,4 m storio pilko priesmėlio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 116 – 121, brėžinį Nr. 28), kuriame surasta molio tinko, geležies šlako ir keletas lipdytinės keramikos lygiu paviršiumi fragmentų (žr. Molio tinko lentelę, šlako suvestinę lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Šiame sluoksnyje taipogi surasta ypačiųjų radinių: pasaginės segės dalis, pora žalvarinių dekoratyvinių diržų apkalų bei geležinis sagties liežuvėlis ir keletas nenustatytos paskirties

metalinių dirbinių ar fragmentų (Inv. Nr. 106 – 114) (žr. fotografijas Nr. 317 – 323, brėžinį Nr. 32, 51, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Ištyrus pilko priesmėlio sluoksnį kv. A-C-1-7 buvo pasiektas 0,1 – 0,5 m storio tamsiai pilko priesmėlio kultūrinis sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 116 – 121, brėžinį Nr. 28), kuriame surasta molio tinko, geležies šlako, apžiestos keramikos, lipdytinės lygiu bei smulkiai grublėtu paviršiumi keramikos (žr. Molio tinko lentelę, šlako suvestinę lentelę, buitinės keramikos inventorinę lentelę). Ištyrus kultūrinį sluoksnį visoje perkasoje pasiektas šviesiai gelsvo priesmėlio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,2 – 0,6 m į gylį (žr. fotografijas Nr. 116 – 122, brėžinį Nr. 28).

Struktūros:

- Kv. B-C-5 įžemyje išryškėjo beveik apvali 1,0 x 1,08 m dydžio juodo priesmėlio struktūra (žr. fotografiją Nr. 123, brėžinius Nr. 25 – 26, 51) (struktūra Nr. 2). Atlikus struktūros pjūvius nustatyta, kad tai yra duobė stačiais kraštais bei plokščiu dugnu, kurios gylis siekia 0,6 m (žr. fotografijas Nr. 124 – 125, brėžinius Nr. 29 – 30); centrinėje duobės dalyje atidengtas įvairaus dydžio akmenų (0,2 x 0,2 x 0,1; 0,15 x 0,1 x 0,1; 0,05 x 0,05 x 0,07 ir pan.) bei molio krovynys, kurio vidutinis plotis siekė 0,4 – 0,5 m (žr. fotografiją Nr. 127, brėžinius Nr. 29 – 30, 51). Akmenys tarpusavyje buvo sutvirtinti molio tarp sluoksniais. Duobėje archeologinių radinių nerasta. Aiški šios duobės paskirtis lieka neaiški.
- Kv. B-5-6 įžemyje išryškėjo ŠV – PR kryptimi orientuota 1,2 x 0,62 m dydžio nežymiai nuo aplinkinio įžemio besiskirianti pailgo ovalo formos dėmė (žr. fotografiją Nr. 128, brėžinius Nr. 29 – 30, 51) (duobė Nr. 4). Iš pradžių manyta, kad tai dar vieno kapo duobė, tačiau ji buvo tuščia. Struktūroje jokių archeologinių radinių nesurasta.
- Kv. A7 įžemyje išryškėjo apvali 0,15 m skersmens apvali juodo priesmėlio dėmė – stulpavietė Nr. 3 (žr. fotografiją Nr. 129, brėžinius Nr. 29 – 30, 51). Atlikus jos pjūvį nustatyta, kad tai buvo stulpavietė nežymiai į apačią smailėjančiu apvaliu dugnu. Į įžemį stulpavietė buvo įgilinta 0,2 m (žr. fotografiją Nr. 130, brėžinius Nr. 29 – 30). Struktūroje archeologinių radinių neaptikta.
- Kv. C7 įžemyje išryškėjo dvi apvalios juodo priesmėlio dėmės – stulpavietės Nr. 5 ir Nr. 6 (žr. fotografiją Nr. 131, brėžinius Nr. 29 – 30, 51). Stulpavietė Nr. 5 buvo 0,3 m skersmens (žr. fotografiją Nr. 131, brėžinius Nr. 29 – 30, 51), pjūvyje buvo apvalios

formos, į žemį įgilinta per 0,15 m (žr. fotografiją Nr. 132, brėžinus Nr. 29 – 30). Stulpavietė Nr. 6 buvo 0,28 m skersmens (žr. fotografiją Nr. 131, brėžinus Nr. 29 – 30, 51), pjūvyje stulpavietė nežymiai smailėjo dugno link ir buvo apvaliu dugnu. Į žemį įgilinta per 0,2 m (žr. fotografiją Nr. 133, brėžinus Nr. 29 – 30). Struktūrose archeologinių radinių neaptikta.

Kapai:

- Kapas Nr. 3. Perkastos kv. B3, 0,35 m gylyje nuo paviršiaus ($H_{abs} = 201,25$ m) (t.y. žemio viršuje) išryškėjo Š – P kryptimi orientuotos pailgos kapo duobės beveik apvaliais kampais kontūras, kurios dydis buvo 1,3 x 0,55 x 0,2 m dydžio (žr. fotografiją Nr. 134, brėžinį Nr. 31, 51). Kapo duobė orientuota lygiai su įsivaizduojama Š – P linija. Duobė užpildyta pilku priesmėliu. Duobėje buvo atidengtas vieno individo skeletas. Siekiant išvengti informacijos kartojimo toliau bus aprašoma tik skeleto padėtis kapo duobėje, o jo antropologiniai duomenys yra pateikiami prieduose (žr. Priedą Nr. 3). Individas buvo palaidotas centrinėje duobės dalyje ant pilvo, kairės pusės rankos kaulų nebuvo, dešinės pusės likęs tik nedidelis žastikaulio fragmentas, kuris buvo po krūtine taip, kad su stuburo linija sudarė daumaž 45° kampą; dubens kaulai su stuburo juosmens slankteliais sudaro beveik 90° kampą; iš kojų kaulų išlikę tik šlaunikaulių proksimalinių galų fragmentai iš kurių padėties galima sakyti, kad dešinė koja buvo žemiau kairiosios ir šlaunikauliai tarpusavyje sudarė beveik 90° kampą. Kaukolė guli ant veidinės / dešinės pusės. Galva orientuotas į P pusę. Skeletas išlikęs labai blogai (žr. fotografiją Nr. 135, brėžinį Nr. 20, 51). Kapo duobės dugnas pasiektas $H_{abs} = 201,04$ m. Vilniuje įsikurusiame Gamtos tyrimų centro radioizotopinių tyrimų laboratorijoje konvenciniu C14 metodu buvo datuoti individo kaulai (Vs-2296) (žr. priedą Nr. 8). Gauta data rodo, jog kapas datuojamas ankstyvuoju geležies amžiumi, tačiau nesant kontekstinei informacijai, leidžiančiai paremti šitokį kapo datavimą, gautoji data tyrimų autoriaus yra laikoma neteisinga / nepatikima.
- Kapas Nr. 4. Perkastos kv. B7, 0,45 m gylyje nuo paviršiaus ($H_{abs} = 201,55$ m) (t.y. žemio viršuje) išryškėjo R – V kryptimi orientuotos stačiakampės kapo duobės apvaliais kampais kontūras, kurios dydis buvo 1,67 x 0,6 x 0,35 m dydžio (žr. fotografiją Nr. 136, brėžinį Nr. 31, 51). Kapo duobė sudaro 105° kampą su

įsivaizduojama Š – P linija. Duobė užpildyta pilku priesmėliu. Duobėje buvo atidengtas vieno individo skeletas. Siekiant išvengti informacijos kartojimo toliau bus aprašoma tik skeleto padėtis kapo duobėje, o jo antropologiniai duomenys yra pateikiami prieduose (žr. Priedą Nr. 3). Individas buvo palaidotas centrinėje kapo dalyje ant kairiojo šono, kojos nežymiai sulenktos ties keliais, kairės rankos žastikaulis priglaustas prie krūtinės ląstos, o dilbio kaulai su krūtinės plokštuma sudaro beveik 90° kampą; kairės rankos žastikaulis taipogi priglaustas prie krūtinės ląstos, o dilbio kaulai sulenkti taip, kad ties alkūne su žastikauliu sudaro smailų kampą, o dešinės rankos plaštakos kaulai yra veidinėje kaukolės srityje. Kaukolė guli ant kairės pusės (žr. fotografiją Nr. 115, brėžinį Nr. 27). Galva orientuotas į V pusę. Kapo duobės dugnas pasiektas $H_{abs} = 201,17$ m. Individo skeleto fragmentas C14 AMS metodu buvo datuotas Poznanėje įsikūrusioje laboratorijoje (Poz-51032) (žr. priedą Nr. 8). Gauta data rodo, jog kapas datuojamas senuoju geležies amžiumi.

Perkasa iširta iki bendro 0,5 – 1,1 m gylio. Po tyrimų perkasa užkasta.

Perkasoje surasta masinė medžiaga rodo, kad ši papėdės gyvenvietės dalis buvo apgyventa nuo II – IV a. iki IX a., tačiau aktyviausiai veikla šioje teritorijoje turėjo vykti viduriniajame geležies amžiuje (apie V a.). Dauguma ypačiųjų radinių, deja, yra labai plačios chronologijos (II – IX a.), o neturint aiškiai stratifikuoto kultūrinio sluoksnio ir siekiant juos priskirti siauresniam laikotarpiui yra reikalinga atskira mokslinė studija, tačiau keli jų gali būti datuojami siauresniu laikotarpiu – V – IX a. (t. y. viduriniuju geležies amžiumi). Šioje gyvenvietės dalyje viduriniajame geležies amžiuje intensyvi geležies gamyba nebuvo propaguojama. Visos atidengtos struktūros turėtų būti laikomos senojo – viduriniojo geležies amžiaus palikimu.

Perkasa Nr. 10

Perkasa Nr. 10 tirta V piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 15° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkastos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinatų lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkastos kv. A-C-1-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkastos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna (žr. brėžinį Nr. 2). Perkastos kv. A-C-10 paskutinis metras tiriant perkasą buvo paliekamas kaip kontrolinė juosta ir nukasamas tik pilnai ištyrus perkasą Nr. 11, kuri jungėsi su perkastos Nr. 10 kvadratų A-C-10 sienele.

Viršutinį perkamos sluoksnį perkamos pakraščiuose sudarė 0,05 – 0,3 m storio velėna su povelėniu (žr. fotografijas Nr. 138, 141 – 144, brėžinį Nr. 33), kurioje surasti du pjautuvai (Inv. Nr. 115 – 116) (žr. fotografijas Nr. 324 – 325, brėžinį Nr. 34, 52, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Nuėmus velėną su povelėniu kv. A-C-1-10 buvo pasiektas 0,14 – 0,7 m storio tamsiai pilko priemolio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 141 – 144, brėžinį Nr. 33). Ištyrus pilko priemolio sluoksnį kv. B-C-8-10 buvo atidengtas nuslinkęs tamsiai juodo priemolio kultūrinis sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 141 – 144, brėžinį Nr. 33), kurio storis siekė iki 0,4 m (žr. fotografijas Nr. 141, 144, brėžinį Nr. 33). Kultūriniame sluoksnyje archeologinių radinių nesurasta. Ištyrus tamsiai juodo priemolio sluoksnį visoje perkasoje buvo pasiektas šviesiai rudo priemolio įžemis, kuris dar prakastas per 0,05 – 0,8 m į gylį (žr. fotografijas Nr. 139 – 145, brėžinį Nr. 33). Kv. A-2-3 po velėna, įžemyje išryškėjo apie 0,6 m skersmens ir iki 0,5 m gylio duobė (žr. fotografiją Nr. 143), užpildyta pilku smėliu, kuriame aptikta stiklinio butelio šukių, alaus kamštelių, tad pastaroji duobė greičiausiai yra suformuota XX a. – archeologiškai nevertinga.

Perkasa ištirta iki bendro 0,5 – 1,1 m gylio. Po tyrimų perkasa užkasta.

Perkasoje masinės medžiagos nerasta, tad reikia manyti, kad visi sluoksniai, savo sudėtimi primenantys kultūrinį sluoksnį yra vėlyvos aplinkinės teritorijos erozijos pasekoje susiformavę dariniai, o velėnoje / armenyje surasti du V – IX a. datuojami pjautuvai sava chronologija dera su aplinkinių perkamų tyrimų duomenimis, nurodydami vienokią ar kitokią žmonių veiklą šioje gyvenvietės dalyje viduriniajame geležies amžiuje.

Perkasa Nr. 11

Perkasa Nr. 11 tirta V piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 35° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkamos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkamų bei šurfų koordinacių lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkamos kv. A-C-1-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkamos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna (žr. fotografiją Nr. 146, brėžinį Nr. 2). Perkamos kv. A-C-10 paskutinis metras tiriant perkamą buvo paliekamas kaip kontrolinė juosta ir nukasamas tik pilnai ištyrus perkamą Nr. 12, kuri jungėsi su perkamos Nr. 11 kvadratų A-C-10 sienele.

Kadangi perkasa tirta tokioje vietoje, kur aplinkinis reljefas neleido iškastų žemių išmesti iš perkamos tai perkasa buvo tiriamą dviem etapais: pirmiausiai buvo iki įžemio ištirta 3x19 m dydžio dalis (kv. A-1-10 bei 1 m kv. B-1-10) žemes metant ant likusių kv. B-C-1-10 (žr. fotografiją Nr.

148), o vėliau žemės buvo permestos į jau iširtą perkasos pusę ir tiriami likęs perkasos plotas (1 m kv. B-1-10 ir kv. C-1-10) (žr. fotografiją Nr. 149). Dėl tokios tyrimų metodikos kelios šios perkasos fotografijos pateikiamos tyrimų etapų eigoje.

Viršutinį perkasos sluoksnį perkasos pakraščiuose sudarė 0,1 – 0,3 m storio velėna su povėlėniu (žr. fotografijas Nr. 147, 150 – 155, brėžinį Nr. 35), kurioje surasti du ypatieji radiniai: kaltinė vinis (Inv. Nr. 117) ir geležinis peilis (Inv. Nr. 118) (žr. fotografijas Nr. 326 – 327, brėžinį Nr. 36, 53, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Nuėmus velėną kv. A-2-10 buvo pasiektas šviesiai gelsvo priesmėlio įžemis, kv. A-C-1-10 pasiektas 0,1 – 0,5 m storio tamsiai pilko priesmėlio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 150 – 155, brėžinį Nr. 35). Ištyrus tamsiai pilko priesmėlio sluoksnį visoje likusioje perkasos dalyje buvo pasiektas nuerodavęs juodo priesmėlio kultūrinis sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 150 – 155, brėžinį Nr. 35), kurio storis siekė 0,1 – 0,6 m. Sluoksnis nestratifikuotas, be archeologinių radinių. Ištyrus erodavusį kultūrinį sluoksnį visoje perkasoje buvo pasiektas šviesiai gelsvo priesmėlio įžemis, kuris dar buvo iškastas per 0,05 – 0,8 m į gylį (žr. fotografijas Nr. 148 – 155, brėžinį Nr. 35). Kv. A-7-10 įžemyje buvo įsiterpęs iki 0,3 m storio šviesiai rudo priemolio sluoksnis, kuris irgi yra laikytinas įžemiu (žr. fotografiją Nr. 154, brėžinį Nr. 35).

Perkasa iširta iki bendro 0,65 – 1,46 m gylio (žr. fotografijas Nr. 148 – 149). Po tyrimų perkasa užkasta.

Perkasoje masinės medžiagos nerasta, tad reikia manyti, kad visi sluoksniai, savo sudėtimi primenantys kultūrinį sluoksnį yra vėlyvos aplinkinės teritorijos erozijos pasekoje susiformavę dariniai, o velėnoje / armenyje surasti du ypatieji radiniai datuoti II – IX a. ir V – IX a. sava chronologija dera su aplinkinių perkasų tyrimų duomenimis, nurodydami vienokią ar kitokią žmonių veiklą šioje gyvenvietės dalyje viduriniajame geležies amžiuje.

Perkasa Nr. 12

Perkasa Nr. 12 tirta V piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 35° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkasos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacijų lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkasos kv. A-C-1-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkasos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna (žr. fotografiją Nr. 156, brėžinį Nr. 2).

Viršutinį perkastos sluoksnį sudarė 0,1 – 0,4 m storio velėna su povelėniu (žr. fotografijas Nr. 157 – 162, brėžinį Nr. 37), kurioje surasta keletas apžiestos bei lipdytinės lygiu paviršiumi keramikos fragmentų (žr. Neinventorintos keramikos lentelę). Nuėmus velėną su povelėniu didžiojoje perkastos dalyje buvo pasiektas pilko priesmėlio sluoksnis, kurio storis siekė 0,1 – 0,6 m (žr. fotografijas Nr. 159 – 162, brėžinį Nr. 37). Pilkame priesmėlyje surasti keturi ypatieji radiniai: geležinio peilio fragmentas, akmeninis galastuvas, vinis arkliams kaustyti bei neaiškios paskirties geležinio dirbinio fragmentas (Inv. Nr. 119 – 122) (žr. fotografijas Nr. 328 – 331, brėžinį Nr. 39, 54, ypačiųjų archeologinių radinių inventorinę lentelę). Ištyrus pilko priesmėlio sluoksnį kv. A-C-1-9 pasiektas iki 0,4 m storio tamsiai juodo priesmėlio sluoksnis (erodavęs kultūrinis sluoksnis ?) (žr. fotografijas Nr. 159 – 162, brėžinį Nr. 37), kuriame surasta surasta lipdytinės lygiu bei gnaibytu paviršiumi keramikos (žr. Neinventorintos keramikos lentelę). Po velėna ir povelėniu, kv. A7 išryškėjo iki 1,0 m skersmens ir 0,4 m gylio į dugną siaurėjančios duobės apvaliu dugnu kontūras, kuris buvo užpildytas juodu priesmėliu, tačiau radinių jame neaptikta (žr. fotografiją Nr. 161, Nr. 163, brėžinį Nr. 37, 54). Sprendžiant iš perkastos aplinkos ši duobė gali būti susformavusi išgriuvus čia augusiam medžiui. Ištyrus juodo priesmėlio sluoksnį visoje perkasoje buvo pasiektas šviesiai rudo priesmėlio įžemis, kuris dar buvo iškastas per 0,1 – 1,14 m į gylį (žr. fotografijas Nr. 159 – 162, 164, brėžinį Nr. 37).

Kapai:

- Kapas Nr. 5. Perkastos kv. A-B-9-10, 0,7 m gylyje nuo paviršiaus ($H_{abs} = 197,48$ m) (t.y. įžemio viršuje), išryškėjo labai menkai nuo aplinkinio įžemio besiskiriančiu užpildu užpildyta stačiakampio formos su kiek apvaliais kampais duobė, orientuota V – R kryptimi. Š-R kryptimi duobė siekė 1,27 m plotį, o V – R kryptimi – 2,36 m ilgį (žr. fotografiją Nr. 165, brėžinį Nr. 38, 54). Kapo duobė sudaro 45° kampą su įsivaizduojama Š – P linija. Duobėje buvo atidengti keturių individų skeletai, kurie buvo palaidoti vienu metu. Kape aptikti individai buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 4 (žr. fotografiją Nr. 166, brėžinį Nr. 38). Siekiant išvengti informacijos kartojimo toliau bus aprašoma tik skeletų padėtis kapo duobėje, o jų antropologiniai duomenys yra pateikiami prieduose (žr. Priedą Nr. 3). *Individas Nr. 1* buvo palaidotas P duobės dalyje ant nugaros, kojos ištiestos, rankos ties alkūnėmis sulenktos ir delnai padėti pečių zonoje. Kaukolė guli ant kairės pusės. Galva orientuotas į V pusę. Individo Nr. 1 skeletas išlikęs labai gerai. *Individas Nr. 2* buvo palaidotas centrinėje kapo duobės dalyje, R jos pakraštyje ant nugaros, dešinė koja

nežymiai sulenkta ties keliu, kairės kojos išlikęs tik šlaunikaulis, kuris rodo koją buvus tiesioje padėtyje, rankos ištiestos žemyn palei individo šonus, dešinė ranka nežymiai sulenkta ties alkūne. Suknežusi kaukolė guli ant dešiniojo šono. Galva orientuota į V pusę. Individo Nr. 2 skeletas išlikęs gerai. *Individas Nr. 3* buvo palaidotas centrinėje kapo duobėje, V jos pakraštyje ant pilvo, kojos ištiestos, dešinės rankos žastikaulis ištiestas į šoną taip, kad su stuburo linija sudaro apie 90° kampą, o dešinės rankos alkūnė sulenkta taipogi apie 90° kampu, dešinys delnas yra individo veido srityje; kairės rankos žastikaulis su stuburo linija sudaro apie 30° kampą ir yra orientuotas individo juosmens link, kairės rankos alkūnė sulenkta daugmaž 45° kampu taip, kad kairysis delnas yra ties individo Nr. 1 kaire alkūne. Suknežinta kaukolė guli ant kairiojo šono. Galva orientuota į V pusę. Individo Nr. 3 skeletas išlikęs gerai. *Individas Nr. 4* buvo palaidotas pusiau ant nugaros, pusiau ant dešiniojo šono (persisukęs išilgai stuburo linijos), abi kojos sulenktos ties keliais, rankos ties alkūnėmis sulenktos taip, kad abu delnai yra stipriai sunykusios kaukolės veidinėje srityje. Kaukolė guli ant dešiniojo šono. Galva orientuota į V pusę. Individo Nr. 4 skeletas išlikęs gerai. Individas Nr. 2 buvo palaidotas tarp individo Nr. 1 ir 4 kojų, o individas Nr. 3 buvo palaidotas individo Nr. 4 priekinės kūno dalies pusėje taip, kad individo Nr. 4 rankosėjo virš individo Nr. 3 galvos, o kojos buvo tarp individo Nr. 4 kojų. Individas Nr. 1 ir nr. 4 buvo paguldyti taip, kad lietėsi jų alkūnės. Kapo duobės dugnas pasiektas $H_{abs} = 197,24$ m. Vilniuje įsikuriosioje Gamtos tyrimų centro radioizotopinių tyrimų laboratorijoje konvenciniu C14 metodu buvo datuoti individo Nr. 3 kaulai (Vs-2297) (žr. priedą Nr. 8). Gauta data rodo, jog kapas datuojamas senuoju geležies amžiumi.

Perkasa iširta iki bendro 0,83 – 1,32 m gylio (žr. fotografiją Nr. 164). Po tyrimų perkasa užkasta.

Perkasoje nors ir negausiai surasta masinė medžiaga rodo, kad ši papėdės gyvenvietės dalis buvo apgyventa nuo II – IV a. iki IX a., tačiau aktyviausiai veikla šioje teritorijoje turėjo vykti viduriniajame geležies amžiuje (apie V a.). Ypatieji radiniai negali būti datuojami siauresniu nei II – IX a. laikotarpiu, nes visi buvo surasti vėlesnės ūkinės veiklos suardytame sluoksnyje, tačiau sava chronologija dera su aplinkinių perkasų tyrimų duomenimis, nurodydami vienokią ar kitokią žmonių veiklą šioje gyvenvietės dalyje viduriniajame geležies amžiuje.

Perkasa Nr. 13

Perkasa Nr. 13 tirta PV piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 15° ŠV – PR kryptimi, 6x20 m dydžio. Iš PV į ŠR perkamos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 10 (žr. Tyrinėtų perkamų bei šurfų koordinacių lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkamos kv. A-C-1-10 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkamos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna. Perkamos kv. A-C-10 sienelė jungėsi su perkamos Nr. 4 kv. A-C-1 sieniele (žr. fotografiją Nr. 167, brėžinį Nr. 2).

Viršutinį perkamos sluoksnį sudarė iki 0,1 m storio velėna (žr. fotografijas Nr. 168 – 172, brėžinį Nr. 40), kurioje surastas ypatusis radinys – dekoruota metalinė (škaplieriaus ?) plokštelė (Inv. Nr. 123) (žr. fotografiją Nr. 332, brėžinį Nr. 41, 55, ypačiųjų archeologinių radinių inventorių lentelę). Po velėna didžiojoje perkamos dalyje sekė šviesiai rudo priemolio / gelsvo žvirgždo įžemis, o kv. C8 ir C-9-10 buvo atidengti iki 0,35 m storio tamsiai pilko priemolio sluoksniai – greičiausiai suardyto kultūrinio sluoksnio likučiai (žr. fotografijas Nr. 168 – 172, brėžinį Nr. 40). Įžemis perkasoje buvo prakastas dar per 0,14 – 0,85 m į gylį (žr. fotografijas Nr. 169 – 172, brėžinį Nr. 40).

Perkasoje surastas ypatusis radinys datuojamas vėlyvu XVIII – XX a., archeologinių konstrukcijų perkasoje nerasta. Perkasa ištirta iki bendro 0,22 – 1,1 m gylio (žr. fotografijas Nr. 169 – 173, brėžinį Nr. 40). Po tyrimų perkasa užkasta.

Perkasa Nr. 14

Perkasa Nr. 14 tirta V piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai nelygioje vietoje, orientuota 35° ŠV – PR kryptimi, 6x15 m dydžio. Iš PV į ŠR perkamos pusę, kas 2 m buvo išskirti kvadratai A – C, o ŠV kryptimi jie buvo sunumeruoti skaičiais nuo 1 iki 8 (žr. Tyrinėtų perkamų bei šurfų koordinacių lentelę). Perkasa tirta būsimo kelio vietoje. Perkamos kv. A-C-1-8 ėjo pravažinėtas lauko keliukas, likęs perkamos plotas buvo padengtas žole apaugusia velėna (žr. fotografiją Nr. 174, brėžinį Nr. 2).

Viršutinį perkamos sluoksnį sudarė 0,2 – 0,3 m storio velėna su povėliu (žr. fotografijas Nr. 175 – 178, brėžinį Nr. 42), po kuria kv. A-1-2, B1 ir C-1-5 atidengtas iki 0,3 m storio juodo priemolio sluoksnis (žr. fotografijas Nr. 175 – 178, brėžinį Nr. 42). Perkamos kv. A-C-8 velėnos ir povėlio bei juodo priemolio sluoksnio vietoje buvo 0,28 – 0,5 m storio pilko priemolio sluoksnis (žr. fotografiją Nr. 176, brėžinį Nr. 42), suformuotas greičiausiai keliu važinėjančių transporto

priemonių. Po velėna ir povelėniu bei juodo priesmėlio sluoksniu beveik visoje perkasoje buvo pasiektas gelsvo / šviesiai rudo priesmėlio įžemis, kuris dar buvo iškastas per 0,05 – 0,76 m į gylį (žr. fotografijas Nr. 175 – 179, brėžinį Nr. 42). Įžemyje išryškėjo sekančios įgilintos struktūros:

- Kv. A4, įžemyje, išryškėjo 0,8 m pločio ir iki 0,4 m gylio, tamsiai pilku priesmėliu užpildytos duobės dalis (duobė Nr. 5), apvaliu dugnu (žr. fotografiją Nr. 177, brėžinį Nr. 42, 56). Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta, duobė orientuota orientuota 35° ŠV – PR kryptimi.
- Kv. A-5-6, įžemyje, išryškėjo 1,7 m pločio ir iki 0,38 m gylio, tamsiai pilku priesmėliu užpildytos duobės dalis (duobė Nr. 6), apvaliu dugnu (žr. fotografiją Nr. 177, brėžinį Nr. 42, 56). Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta, duobė orientuota orientuota 35° ŠV – PR kryptimi.
- Kv. A8, įžemyje, išryškėjo 0,9 m pločio ir iki 0,4 m gylio, tamsiai pilku priesmėliu užpildytos duobės dalis (duobė Nr. 7), plokščiu dugnu (žr. fotografijas Nr. 176 – 177, brėžinį Nr. 42, 56). Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta, duobė orientuota orientuota 35° ŠV – PR kryptimi.
- Kv. C8, įžemyje, išryškėjo 1,0 m pločio ir iki 0,26 m gylio, tamsiai pilku priesmėliu užpildytos duobės dalis (duobė Nr. 8), plokščiu dugnu (žr. fotografijas Nr. 176, 178, brėžinį Nr. 42, 56). Struktūroje jokių archeologinių radinių neaptikta, duobė orientuota orientuota 35° ŠV – PR kryptimi.

Perkasa ištirta iki bendro 0,3 – 0,95 m gylio (žr. fotografijas Nr. 175 – 179). Po tyrimų perkasa užkasta.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų aprašymas

Šūrfas Nr. 1

Šūrfas Nr. 1 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacijų lentelę). Šūrfas tirtas būsimo kelio aplinkoje. Šūrfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,25 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas šviesiai rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,1 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 180). Šūrfas ištirtas iki bendro 0,4 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šūrfas užkastas.

Šūrfas Nr. 2

Šūrfas Nr. 2 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacijų lentelę). Šūrfas tirtas būsimo kelio aplinkoje. Šūrfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,2 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas šviesiai rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,3 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 181). Šūrfas ištirtas iki bendro 0,6 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šūrfas užkastas.

Šūrfas Nr. 3

Šūrfas Nr. 3 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacijų lentelę). Šūrfas tirtas būsimo kelio aplinkoje. Šūrfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,3 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,2 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 182). Šūrfas ištirtas iki bendro 0,55 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Šurfas Nr. 4

Šurfas Nr. 4 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacijų lentelę). Šurfas tirtas būsimo kelio aplinkoje. Šurfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,25 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas iki 0,1 m storio tamsiai pilko priemolio sluoksnis (kultūrinio sluoksnio fragmentas ?) po kuriuo sekė šviesiai rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,45 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 183). Šurfas ištirtas iki bendro 0,9 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Šurfas Nr. 5

Šurfas Nr. 5 tirtas PV piliakalnio aikštelės pakraštyje esančio nuerodavusio pylimo viršuje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas ŠV – PR kryptimi (statmenas pylimo išorinei linijai), 2x2 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacijų lentelę). Šurfas tirtas laiptų aikštelės vietoje. Šurfas tirtas iš dalies žole apaugusioje pievoje, iš dalies turistų praminto takelio vietoje (žr. fotografiją Nr. 184, brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,1 – 0,3 m storio velėnos ir povelėnio sluoksnis, po kuriuo dalyje šurfo pasiektas iki 0,4 m storio šviesiai rudo priemolio sluoksnis, o kitoje dalyje šurfo – iki 0,36 m storio pilko priemolio sluoksnis su gyvūnų sukeltomis perturbacijomis. Ištyrus aukščiau aprašytus sluoksnius buvo atidengti įvairūs, supiltiniai pilko priemolio, šviesiai rudo priemolio bei juodo priemolio tarp sluoksniai, kurių visų storis buvo panašus – 0,1 – 0,12 m (žr. fotografiją Nr. 185 – 188, brėžinį Nr. 43). Šurfas ištirtas iki projekcinio 1,0 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Neištirtas tarpas tarp šurfo Nr. 5 ir perkastos Nr. 3 buvo ištirtas atliekant geologinius gręžinius (žr. Priedą Nr. 2, brėžinį Nr. 2).

Šurfas Nr. 6

Šurfas Nr. 6 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Šurfas tirtas būsimo kelio aplinkoje. Šurfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,25 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas iki 0,1 m storio tamsiai pilko priemolio sluoksnis (sunaikinto kultūrinio sluoksnio fragmentas ?) po kuriuo atsidengė rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,1 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 189). Šurfas iširtas iki bendro 0,65 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Šurfas Nr. 7

Šurfas Nr. 7 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Šurfas tirtas būsimo kelio aplinkoje. Šurfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,2 m storio šviesiai pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas rudo molio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,15 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 190). Šurfas iširtas iki bendro 0,45 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Šurfas Nr. 8

Šurfas Nr. 8 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Šurfas tirtas būsimo kelio aplinkoje. Šurfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,3 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas šviesiai rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,25 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 191). Šurfas iširtas iki bendro 0,6 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Šurfas Nr. 9

Šurfas Nr. 9 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Šurfas tirtas būsimio kelio aplinkoje. Šurfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,4 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas šviesiai rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,15 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 192). Šurfas iširtas iki bendro 0,6 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Šurfas Nr. 10

Šurfas Nr. 10 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Šurfas tirtas būsimio kelio aplinkoje. Šurfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,35 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas šviesiai gelsvo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,2 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 193). Šurfas iširtas iki bendro 0,6 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Šurfas Nr. 11

Šurfas Nr. 11 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinacių lentelę). Šurfas tirtas būsimio kelio aplinkoje. Šurfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,3 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas šviesiai rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,3 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 194). Šurfas iširtas iki bendro 0,65 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Šurfas Nr. 12

Šurfas Nr. 12 tirtas P piliakalnio papėdės dalyje, topografiškai lygioje vietoje, orientuotas Š – P kryptimi, 1x1 m dydžio. Šurfo centro koordinatės (žr. Tyrinėtų perkasų bei šurfų koordinatžių lentelę). Šurfas tirtas būsimo kelio aplinkoje. Šurfas tirtas žole apaugusioje pievoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Viršutinę šurfo dalį sudarė 0,05 m storio velėnos sluoksnis, po kuriuo sekė 0,3 m storio pilko priemolio armuo, kurį ištyrus pasiektas 0,45 m storio pilko priemolio supiltinis / sąnašinis sluoksnis, kurį ištyrus pasiektas gelsvai rudo priemolio įžemis, kuris buvo iškastas dar per 0,1 m į gylį (žr. fotografiją Nr. 195). Šurfas ištirtas iki bendro 1,0 m gylio.

Šurfe archeologinių radinių ar archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta. Po tyrimų šurfas užkastas.

Archeologinių žvalgymų aprašymas

Visame Pašatrijos piliakalnio su gyvenvieta archeologiniame komplekse buvo išžvalgytas 10704 m² plotas (žr. brėžinį Nr. 2).

Žvalgymai pėsčiųjų takų vietose

Dalį žvalgyto ploto sudarė žvalgymai pėsčiųjų takų vietose, kurie buvo suprojektuoti piliakalnio aikštelėje bei jos pakraščiais (žr. fotografijas Nr. 196 – 199), P – PV piliakalnio šlaitais (žr. fotografijas Nr. 200 – 202), piliakalnio papėdėje pastarieji juosė piliakalnį iš visų pusių su keletu išsišakojimų R bei P piliakalnio papėdėje / gyvenvietės teritorijoje (žr. fotografijas Nr. 203 – 209). Į PR nuo piliakalnio esančioje automobilių aikštelėje prasidėjo dar vienas pėsčiųjų takas, kuris tiesia linija ėjo PR – P piliakalnio pašlaite ir susisiekė su detaliųjų tyrimų metu ištirtu plotu; kita dalis pėsčiųjų takų buvo suprojektuota į V – ŠV nuo piliakalnio, bei ėjo į antrąją automobilių stovėjimo aikštelę, esančią į ŠV nuo piliakalnio (žr. fotografiją Nr. 210, brėžinį Nr. 2).

Visose išvardintose vietose rankiniu būdu buvo nuimtas viršutinis augalinis sluoksnis, kurio storis neviršijo 0,1 m storio, o daugelyje vietų nesiekė net 0,05 m storio. Visų projektuotų takų vietose augalinis sluoksnis buvo nuimtas 1,0 – 1,5 m pločiu, nes būtent tokio pločio takai ir buvo suprojektuoti įrengti. Dėl tokio negilaus viršutinio sluoksnio nuėmimo iš esmės visur, išskyrus piliakalnio aikštelės perimetrą, buvo žvalgomas armens viršus, kuris visur buvo vienodas – rudas priemolis su pavieniais molio tinko trupiniais, keliais vėlyvos keramikos fragmentais bei XX – XXI a. šiukšlėmis.

Dėl aukščiau įvardintos priežasties jokių archeologiškai vertingų radinių, sluoksnio ar konstrukcijų pėsčiųjų takų žvalgymo vietose neaptikta.

Žvalgymai būsimo kelio vietoje

Likusią dalį žvalgyto ploto sudarė žvalgymai likusio neištirto būsimo kelio vietoje, kuris buvo įrenginėjamas į P nuo piliakalnio, gyvenvietės teritorijoje (žr. fotografijas Nr. 211 – 216). Šiai kelio daliai buvo nustatyti reikalavimai vykdyti žvalgymus, o ne detaliuosius tyrimus, nes remiantis 2009 m. atliktais žvalgomaisiais tyrimais šioje vietoje archeologiškai vertingo sluoksnio nerasta (žr. Priedą Nr. 4).

Būsimo kelio vietoje mechanizuotu būdu buvo nuimtas viršutinis augalinis sluoksnis, kai kur dalis armens; nuimto viršutinio žemės sluoksnio storis siekė 0,1 – 0,3 m. Viso projektuoto kelio vietoje viršutinis sluoksnis buvo nuimtas 2 – 3 m pločiu, nes tokio pločio reikėjo siekiant įgyvendinti suprojektuoto kelio įrengimo darbus. Kadangi nuiminėjant viršutinį sluoksnį giliau

armens nebuvo nueita, tad visame žvalgytame plote buvo atidengtas vienodas rudo priemolio sluoksnis, kuriame nebuvo surasta absoliučiai nieko.

Žvalgymai detaliesiais tyrimais netirtoje vietoje apskritai buvo mažai naudingi, nes suprojektuotas kelias nebuvo numatytas įgilinti į esamą reljefą, o turėjo būti konstruojamas ant jo (žvalgytoje kelio dalyje suprojektuoto kelio įrengimo technika skyrėsi nuo tosios, kuri buvo suprojektuota siekiant įrengti kelią detaliųjų tyrimų vietoje).

Dėl aukščiau įvardintos priežasties jokių archeologiškai vertingų radinių, sluoksnio ar konstrukcijų pėdsijų takų žvalgymo vietose neaptikta.

Išvados

Detaliųjų archeologinių tyrimų metu Pašatrijos piliakalnio su gyvenviete teritorijoje planuojamų žemės judinimo darbų vietose buvo iširta 1349 m² plotas (14 perkasų ir 12 šurfų) iš kurio 72 m² plotas – piliakalnyje, likęs – PV – V piliakalnio papėdės gyvenvietės dalyje (žr. brėžinį Nr. 2). Archeologiniai žvalgymai vykdyti 10704 m² plote ant piliakalnio ir jo aplinkoje, gyvenvietės teritorijoje (žr. brėžinį Nr. 2).

Tyrimų metu perkasose surasta: 123 ypatieji radiniai, 8204 keramikos vnt. (85,048 kg), 5242 molio tinko vnt. (35,832 kg) bei 4374 geležies šlako vnt. (105,239 kg) – viso 17943 vnt. radinių (226,2 kg), 2988 vnt. gyvūnų kaulų (33 kg) (žr. priedą Nr. 7). Didesnioji dalis ypačiųjų radinių griežtos chronologijos neturėjo ir galėjo būti datuojami tik plačiu II – IX a. laikotarpiu, tačiau tie ypatieji radiniai, kurių chronologiją buvo įmanoma nustatyti tiksliau, visi papuolė į viduriniojo geležies amžiaus laikotarpį (V – IX a.). Tarp ypačiųjų radinių buvo įrašyti ir akmeniniai dirbiniai ar akmenys naudoti trynimui, smulkinimui. Sprendžiant iš labai gausių geležies šlako radinių reikėtų manyti jog PV – V piliakalnio papėdėje senajame – viduriniajame geležies amžiuje įsikūrusioje gyvenvietėje buvo intensyviai verčiamasi metalurgija. Tarp keramikos, surastos piliakalnyje bei gyvenvietėje yra pastebimas skirtumas (statistiškai netikrintas), nes piliakalnyje tirtuose plotuose aptikta žymiai daugiau gludintos, apžiestos keramikos, kuomet gyvenvietėje didžiąją dalį keramikos sudaro lipdytinė lygiu, gnaibytu bei stambiai ar smulkiai grublėtu paviršiumi keramika. Kalbant apie aukščiau išvardintos keramikos chronologiją reikia pastebėti, kad geležies amžiaus keramikos chronologija yra mažai tyrinėta (ypač vakarų Lietuvoje), todėl datavimas kai kada lieka labai platus. Ateityje archeologai mokslininkai galėtų užsiimti vakarų Lietuvos geležies amžiaus keramikos chronologijos / tipologijos tyrimais ir tai būtų labai perspektyvi ir naudinga tema, tačiau kol tai neįvyko, šios ataskaitos autorius, remdamasis kitų kolegų darbais, keramiką datavo sekančiais: lipdytinė stambiai grublėtu paviršiumi – II – VI a., lipdytinė smulkiai grublėtu paviršiumi – VI – VIII a., lipdytinė gnaibyta keramika – V a. (bene vienintelė su tikslia chronologija), lipdytinė lygiu paviršiumi – II – IX a., apžiesta – IX – XI a.

Apibendrintai charakterizuojant PV – V piliakalnio papėdės gyvenvietės sluoksnių stratigrafiją paminėtina, kad vientisas kultūrinis sluoksnis čia nebuvo susiformavęs, vietomis yra sunaikintas, nes velėna, armuo bei kitokie vėlesni žemės judinimo darbai kai kuriose vietose yra permaišę net iki 0,7 – 0,9 m storio sluoksnius; remiantis tyrimų metu nustatyta stratigrafija (perkasose ir šurfuose) galima užtikrintai teigti, kad visoje archeologinio komplekso teritorijoje iki 0,2 – 0,3 m storio viršutinis sluoksnis yra neabejotinai permaišytas, nes yra žinoma, kad visa

gyvenvietė bei pats piliakalnis ankstyvaisiais LTSR laikais buvo ariamas giluminiais plūgais. Kultūrinio sluoksnio storis kinta nuo 0,1 m storio buvusiose reljefo aukštumose iki 1,8 – 2,2 m storio buvusiose reljefo įdubumose. Kultūrinis sluoksnis nestratifikuotas, nes, kaip matome iš archeologinės medžiagos, toje pačioje vietoje gyventa nuo II a. iki XI a. ir vėliau, tad nenuostabu, kad visas kultūrinis sluoksnis yra permaišytas dar pačių Pašatrijos gyvenvietės čiabuvių. Tačiau, ateityje dirbant su šių tyrimų metu surinkta medžiaga yra įmanoma gauti labai daug archeologijos mokslui naudingos informacijos. Visi archeologinių tyrimų metu atiduoti radiniai perduoti nuolatiniam saugojimui į Žemaičių muziejų „Alka“ Telšiuose, tik tyrimų metu surasti žmonių kaulai palikti saugoti Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Antropologijos ir histologijos katedroje, tyrimų metu surinkti gyvūnų kaulai palikti saugoti ataskaitos autoriaus žinioje.

Tyrinėjant piliakalnį surasti su galimai ankstyviausiu piliakalnio apgyvendinimo etapu susiję žemės judinimo konstruktyvai (grioviai, pylimai). Taipogi gyvenvietėje surasti penki žmonių kapai, kuriuose palaidoti 9 individai, o tai yra nauja vertingoji archeologinio objekto savybė. Datavus konvenciniu bei AMS C14 metodu visus kapus, nustatyta, kad jie visi skiriami senajam geležies amžiui (žr. priedą Nr. 8) ir greičiausiai turėtų būti interpretuojami kaip ankstyvosios Pašatrijos gyvenvietės gyventojų palaidojimai, kurie neabejotinai yra unikalūs Lietuvos archeologinėje medžiagoje tiek savo geografinė, tiek topografinė padėtimi tiek pačia laidojimo forma.

Apibendrinant tyrimų medžiagą galima teigti, kad piliakalnis bei jo PV – V papėdės gyvenvietės dalis buvo pradėta naudoti gyvenimui senajame geležies amžiuje, didžiausią savo apimtį (bent jau kiekybinę) pasiekė viduriniajame geležies amžiuje, kuomet čia buvo gausiai verčiamasi metalurgija, o vėlesniais laikais gyvenvietė, matyt, buvo arba gerokai sumažėjus, arba persikėlus į kitą, 2012 m. netyrinėta teritoriją, nes su vėlyvuuju geležies amžiumi ar vėlyvesniais periodais sietinų archeologinių radinių aptikta labai negausiai.

Bendrai vertinant visą Pašatrijos piliakalnio su gyvenvieta kompleksą archeologiniu aspektu tenka pastebėti jog tik nedidelė dalis archeologiškai vertingo sluoksnio bei struktūrų buvo sunaikintos XX a. čia vykdytos ūkinės veiklos, tad ateityje vykdant bet kokius žemės judinimo darbus (netgi paviršinius) yra privalomi archeologiniai tyrimai ir žvalgymai. Taipogi reikia pabrėžti, kad Pašatrijos gyvenvietėje aptikus žmonių kapus, kurie gali būti aptikti labai negiliai (kapas Nr. 3) arba vietovėse, kuriose nėra susiformavęs kultūrinis sluoksnis (kapai Nr. 3 – 5), ateityje vykdomi archeologiniai tyrimai turi būti atliekami ne šurfaus, o idealiausiu atveju visiškai nuimant viršutinį augalinį sluoksnį visoje planuojamų darbų teritorijoje ir kreipiant dėmesį ne tik į kultūrinio sluoksnio paiešką, nes kapai gali būti aptikti ir ten, kur pastarasis neegzistuoja.

Piliakalnio pritaikymo lankymui bei turizmui projekte numatytus darbus iširtose vietose vykdyti galima (t. y. įrenginėti laiptus, pėsčiųjų takus, automobilių stovėjimo aikštes ir t. t.). Ateityje vykdomi archeologiniai tyrimai turi būti atliekami ne šurtais, o idealiausiu atveju visiškai nuimant viršutinį augalinį sluoksnį visoje planuojamų darbų teritorijoje ir kreipiant dėmesį ne tik į kultūrinio sluoksnio paiešką, nes kapai, remiantis 2012 m. tyrimų rezultatais, gali būti aptikti ir ten, kur pastarasis neegzistuoja.

Archeologas

Mantas Daubaras